

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Storage A

BS

1375

.J48

1855a

BUHR A

a39015 01805883 7b

פירושים

על אסתר רות ואיכה

לר' מנחם בר חלבו לר' טוביה בר אליעזר לר' יוסף קרא
לרשב"ם ולאיז פלוני צרפתי ו"ל

ינאו לאור ראשונס ע"י

אהרן יעללינעק

דרשן בקהל עם לפסיא :

סה לפסיא דהרמ"ו

.O H -

Naculat Ser...

STORE

St. Tel-Aviv

Gaylord
SPEEDY BINDER
Syracuse, N.Y.
Stanford, Calif.

3 9015 05846 540

PROPERTY OF
*University of
Michigan
Libraries*
1817
ALERE SCIENTIA VERITAS

Jeklnik, Adolf.

פירושים

על אסתר רות ואיכה

Perushim 'al Ester, Rut ...

לר' מנחם בר חלבז לר' טוביה בר אליעזר לר' יוסף קרא

לרשב"ם ולאיש פלוני צרפתי ו"ל

ינאו לאור ראשונס ע"י

אהרן יעללינעק

דערן בקהל עם לפסא :

סה לפסא דתרמ"ו

Commentarien

zu

Esther, Ruth und den Klageliedern

von

**R. Menachem b. Chelbo, R. Tobia b. Elieser,
R. Josef Kara, R. Samuel b. Meir und
einem Ungenannten.**

Zum ersten Male herausgegeben

von

Adolph Jellinek.

Leipzig, 1855.

Druck und Verlag von Leopold Schnauss.

In Commission bei Wolfgang Gerhard.

In demselben Verlage erscheint nächstens:

Commentar

zu

Kohelet und dem Hohen Liede

von

R. Samuel ben Meïr.

Zum ersten Male herausgegeben

von

Adolph Jellinek

ג' ויפשחני, הבקיעני כעין של וחבקע העיר:
הביא בכליותי בני אשפתו, אלו האלים שבחוק האשפה. אלו
הם דאגות הגלות ומאקוה העמים וכן הוא אומר הייתי שחוק לכל
העמים:

ויגרם, לשון גרסה נפשי לחלבה והוא לשון שבור כלומר אחר
דוד נשחברה נפשי לחלוק על השם. הבפישני באפר, העביעני
בחוק האפר. הבפישני אין לו דמיון במקרא והוא לשון חלמוד:
חתן להם מגנת לב, טירוף הדעת והוא לשון יון חמניא,
תאלתך, מבורת אלה ישמע וכן תאנה מן אנה לידו, מתאנה לי,
תאלתך כל האלות שאמרת ושכתבת בתורתך:

ד' איכה יועם ודב, כלומר איכה יתשך האב הוא מי אפי
ירשלים שהיו דומין לזהב ומחוק הגרה כהשך דומה לו ארזים לא
עממיהו. ישנא הבתם הטוב, שהיה גופם דומה לארזים טובות
ומרגליות וטובה מראיתם. חשחפכנה אבני קדש, אלו דמי
האדירים שבשראל שהיו דומין לאבני קדש ושתפסו בראש כל חטאת:
וכו נזיריה משלג, כלומר שריה היו מחזירים משאר העם
בעשרם ובהמונם נקראו מידים וכן הוא אומר ביחזקאל מסירך
וטפסריך (נחום ג' י"ז):

חשך משחור תארים, יתיר מן השחור שבו משחירין את
העורחת;

י' צעדינו, שמו ארתותינו כמו ושמנו דרכיהם מתרגמ' וילדין
אחרותיהם:

ה' עורינו, זה עור שעל בשרים כתנור נכמרו, כאלו שרץ
בתנור כמו שאז"ל בתלמוד בשלל סומרא. מפני ולעפות רעב, שרץ
עוריו מפני הרעב. נכמרו בלע"ז ארפרו כל דבר שרץ בלש נקוץ,
בשלל סומרא על שם שמתקבלים החלני' לכלי אחר שיחבשלו והם נקחלי':

ליקוטים מפיוש על איכה לר' טוביה בר אליעזר ז"ל בעל לקח טוב ליקוטים פכ"י
שלי אני אהרן יעללינעק.

א' גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודה, אינו דומה גלות
יהודה לגלות האומות שאומות העולם אוכלין בגלותן ומשמחין עם
שזיבין אבל ישראל אינו כן אלא מסונפין ברעב ובצמא ובעירוס
ובחוסר כל. ד"א גלתה יהודה מעוני כלומר בעוני וברוב עבודה
ודומה לו והמחר בבשר ובלחם והוא מבשר ומלחם. ס"א גלתה
יהודה מעוני אחר שנאבד עשרם וכבודם אחרי כן גלו:

דרכי ציון אבלות, שהיו ישראל עולין ג' פעמים בשנה בשמחה
והיו עושין להם סכות סכות בכל מקום ומקום כדי שלא יכה עליהם
כשרצו כעמין של' אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי ועבשיו אבילות שעלו
באותן קמטונים ומחלים:

על כן לנהה היחה, וכן הוא אומר והיו נודדים בגוים:
טומאתה בשוליה, זה חופת וגי בן המס שהוא בשולי יחשלים
שהיו שורפין שם את צניהם ואת צמחיהם לשעירים:

נשקד, עיניו לפי מקומו נקשר או נתחבר על פשעי בידו.
מלשון שקידה שהיה השם שוקד על פשעי והיו כולן מחומים לפי
לפיכך נשחרגו עלו על עארי. ס"א שוקד ל' תחת ר' כמו חגמים
חוננים להתגרר להתגרר והיה פירשו מלשון סקירה כי סוקר השם
על פשעי כמו סקר סקירה לשון משנה לסוקרו בסיקרא:

ב' איכה יעיב באפו, העריב והתשיך והאפיל כעמין של ססתה
צעק לך והעב מאפיל יותר לכך נאמר איכה יעיב באפו:
מה אעידך ומה אדמה לך, שבזמן שאדם רואה אדם כמותו
עלוב כמותו מקבל על עצמו נחמה:

ich aus dessen Midrasch zu Echa Excerpte gemacht, die sich auf den einfachen Wortsinn beziehen und manches Neue enthalten. Der Geist dieser Erklärungen ist denen der Commentarien entsprechend.

Obwohl R. Tobia, dem ausgesprochenen Hange seiner Zeit und dem Geschmacke seiner Umgebung folgend, dem Midrasch ergeben ist, so hat er doch nicht das Bewusstsein verloren, dass die Bibel nicht blös gedeutet, sondern auch begriffen sein will. Aus den Leiden seiner Zeit heraus, im tiefen Schmerz über die Drängsale, denen seine Glaubensgenossen durch den ersten Kreuzzug preisgegeben sind, erklärt er Thren. 1, 3: „Israel“ — ruft der Interpret aus — „wird von Hunger und Durst geplagt, wird all' seiner Habe beraubt!“ Er benutzt ferner die Sprache der Mischna (לשון משנה), des Talmuds (לשון תלמוד) und der chaldäischen Paraphrase, um den Sinn einiger schwierige Worte zu eruiren. Kimchi scheint R. Tobia wörtlich zu benutzen, indem er in seinem Wörterbuch s. v. קר sagt: ענינו לפי מקומו נקשר או נחבר (*).

Die Handschrift, welche ich benutze, ist 1481 geschrieben, und vielleicht finde ich Gelegenheit, ganzen Lekach-Tob zu den sogenannten fünf Megi

---

*) Auf diese Erklärung deutet Tanchum hin, wor in seinem Echa-Commentar zur Stelle bemerkt: אל פשרי קל חלק.

Ueerblicken wir sämmtliche Commentarien, so müssen wir einräumen, dass sie nicht bloß einen nicht unwichtigen Beitrag zur Geschichte der biblischen Exegese, sondern auch vortreffliche Erläuterungen enthalten, die sich noch besonders durch einen concisen Styl auszeichnen.

Was nun die Hamburger Handschrift betrifft, nach welcher der Abdruck hier gemacht wurde⁴⁾, so lässt sich ihre Genauigkeit nicht besonders rühmen und schon an den citirten Bibelversen merkte ich Irrthümer. Einige Stellen in unseren Commentarien lassen daher Manches zu wünschen übrig, und die altfranzösischen Fremdwörter konnte ich nicht alle entziffern. Capiteleintheilung, Interpunction und typographische Anordnung rühren von mir her.

IV. Fragemente zu den Klageliedern

von R. Tobia b. Elieser.

S. 50—51.

Im Besitze des handschriftlichen Midrasch dieses deutschen Gelehrten und Zeitgenossen Raschi's, habe

---

⁴⁾ Die Abschrift wurde mir von Hrn. J. Witkowski in Altona gemacht, und ich kann nicht umhin, dem Herrn L. B. Oppenheimer in Hamburg zu danken, der die Güte hatte, die Benutzung der Handschrift ausserhalb der Stadtbibliothek zu ermöglichen.

פירושים

על אסתר רות ואיכה

למפרשים קדמונים צרפתים

zu veröffentlichen, oder sie nach und nach in die den ersten beiden Theilen meines Bet ha-Midrasch folgenden Bänden aufzunehmen⁹⁾.

---

⁹⁾ Die in den Echa-Commentarien S. 39, Z. 3 v. o. citirte Hagada befindet sich in der grossen Pesikta c. 15 (ed. Breslau 31 b.), und für **לֹא יָשָׁב לִי מִלְּפָנֶיךָ** muss gelesen werden: **לֹא יָשָׁב לִי מִלְּפָנֶיךָ**. — S. 48, Z. 8 v. u. muss **אֵין** für **אֵיךְ** gelesen werden.

LEIPZIG, Frühlingsanfang 1855.

Jellinek.

פירושם על פניית אסתר לר' יוסף קרא לרשב"ם ולאיש פלוגי ו"ל

פרשה א'

ויהי בימי אחשורוש

דברים שמספר למטה הוקרה בימי.

הוא אחשורוש, כהכיר שמו מגיד לו על מה מלך. המלך
הדוד ועד כש, האזן וסם מחזקים זה מה וביניהם שבע ועשרים
ואה מדינה: ר' יוס'. ורבי יוס' (אומר למה מודיע לו שמלך
שבע ועשרים ומאה מדינה לפי שחיד לומר בעמך ושלח ספרים
ל כל מדינות המלך אל שבע ועשרים וגו' וקדם ולימוד שמלך
שבע ועשרים ומאה מדינה. בימים ההם. וזה ויהי בימי שלמעלה')
ה שבעה בימיו. אשר בשושן הבירה, ראשית ממלכתו ועיר מלוכה
יתה לו על ק עשה זה עסקי מלכותו וממשלתו ויסד זה כסא
ולכתו: ר' שמ'. בשנת שלש למלכו, פתח כאשר חקקה הממלכה ביד
אל שנת שלש למלכו עשה משתה וגו' שנה ראשונה ושייח היתה הממלכה
סה ככל מלך ומלך שרפה ורך במלכותו כשמשח תחילה: ר' יוס'.
ופרחמים, שלטונים שלהם היו קורין פרחמים. בהראותו את עושר

---

(1) אולי פ"ס הוא וי"ל ר' שמואל.
(2) בבי"י של פשה.

לשבח משאר סעודות ששאר סעודות בעל סעודה מביא ברחילה יין
 ביטוי ולקחת הסעודה מביא יין משובח וכאן יין מלכות רב כל
 הסעודה לא היו שותים כי אם יין מלכות ולשובע: ר' יוס'. והשחיה
 בזה אין אונס, טעמו למטה *) אין מכריח אותם ממלכות המלך
 לשחות שלא כדת לפי שבשאר סעודות מלך עושה סעודה ובמשתה
 היין מביאין סם גדול לכל אחד ואחד וממילא שישתה כל אחד ואחד
 כל הכוס בפעם, אחת בלהבת המלך וכאן השתי' כדת אין אונס
 אין אדם טיפחו לשחות שלא במדה. כי בן יסר המלך וגו', פי' כי
 יעץ המלך על כל גדולי ביתו על כל שרי הגזבים אצל המלך על
 הסעודה לשר המשקים ושר האופים ושר הטבחים שלא יכריחו שום
 אדם לשחות שלא כדת מפני שחיל פרס ומדי והפרתמים ושרי המדינות
 קרואים שם ואם ישחו שלא במידה ישחכרו *) ויהרגו זה את זה ותבלבל
 הסעודה וכל זמן שהיתה השתי' כדת לא אירע דבר תקלה בסעודה
 אבל ביזם השביעי כעוב לב המלך ביין שחה שלא במידה ואמר
 בשכרותו להביא את ושתי המלכה להראות יפי' שדבר גנאי הוא לפי'
 להדיח להראות יפי' אשתו לרבים וכל שכן למלך: ר' יוס'. גם
 ושתי המלכה וגו' בית המלכות, משחה המלך הי' בחצר ומשחה
 המלכה בבית המלכות וכן דרך ארץ שלא יהיו ביחד אנשים ונשים.
 ביזם השביעי, של משחה שהוא יום האחרון. כטוב, כמו שמחיים
 וטובי לב (מ"א). ביין, שהיה שמח ושחוי יין ולא שלח הפרתמים
 ושרי המדינות להביא המלכה כדי להראות את יפי' כי אם סריסין
 ומשרתיו חכו שנאמר אמר למהומן בזה חרבונא וגו' שבעת הסריסים
 וגו', להביא את ושתי המלכה. כי טובת מראה היא, יפת מראה
 כמו טוב רוחי, ותרם אותו כי טוב הוא: ר' שמ'. וחמאן המלכה
 ושתי לבא, שגנאי הוא לכל אשה חשובה שתראה יפי' לרבים שכל

*) כלומר מלך ואונס אינו שם דבר אלא פועל.

*) בב"י שחברו.

וגו' חלל כלל כסף וכלי זהב כמו שמפרש למטה והשקות בכלי זהב
 וכלים וגו'. ואח יקר הפארת גדולתי, כפל מלה: ר' יוסי. שמונים
 ופארת יום, עשה משחה לחשבון ימים הללו והם שמונים ומאת יום.
 ובמלאות, כאשר נשתלמו ונתמלאו ימים האלו. לסגור ועד קטן,
 לסלס מגדולס ועד קטנס: ר' שמ'. כחצר גינת ביתן, שלשס
 דבוקים זה בזה בחצר של גינת המלך ושל ביתן המלך כי החצר
 הייתה בין הגינה ובין הבית ומנהג המלך הי' לטייל מזה לזה וזה
 שנאמר למטה והמלך קם בחמתו ממשחה היין אל גינת הביתן אל
 בית המן וגו'. גינת הביתן, גינה של ביתן שיש לך כמה גנות ופרדסין
 שהן בשדה וגינה זאת הייתה בפנים אלל החצר. ביתן לשון פנים⁽¹⁾
 כמו מבית ומחך חלפנו ועל שם שהי' החצר אחורי הבית קרוי ביתן.
 בחצר. שם הייתה משחה היין שבעת ימים. חור כרפס ותכלת.
 יריעות הפרוכות סביב החצר קורטיל'ש⁽²⁾ היו עשויות ממיני לבשונן
 הללו. אחז, מרוקס. בחבלי בוש, במטווה של פישתן. וארגמן,
 שם משור מתרגמ' בוך שזיר. גלילי, כמו גלילי זהב גולות הכותרות.
 עגן אופן המה. ועמודי שש, עמודים של אבני שיש, על הגלילים
 ועל העמודים היו היריעות פרוכות. מיטות זהב וכסף. שהיו
 אוכלין בהסיבה על המיטות כמנהג הקדמונים. על רגפה בהט ושש.
 הרגפה מלמטה תחת כפות רגליהם הייתה מאבנים יקרות הללו
 בהט ושש וטייש. והשקות בכלי זהב, משרתי הסעודה היו זריזים
 ומוכנים להשקות בכלי זהב. ואם תאמר בכל סעודה היו שותים
 בכלי זהב לכך נאמר וכלים מכלים שונים שבכל סעודה היו מביאין
 להשקותם בכלים משתנים לשבח אשר כמותן לא נראו עוד בסעודה
 והראשונים מאלוהים באלוהות המלך ובכל סעודה וסעודה האחרונים
 מוטבים מן הראשונים. ויין טלית רב כיר וגו' נשתנה סעודה זו

⁽¹⁾ גיין מחברת מנחם בן הירק קירד הביתן אות ה'א.
⁽²⁾ Courtline, Verhänge.

זקן אני מה אני מקיימת דבר בעלי שהוא הדיוט. והיום הזה חאמרנה
 ג' שהן כאן מזומנות לסעודה. אשר שמעו את דבר המלכה, שלא עשתה
 זאת דבר המלך מהן ילא היום בזיון לכל שרי המלך ומחר ילא על
 כל הנשים הרחוקות אשר בכל מדינות המלך להבזות בעליהן בעיניהן.
 כדי בזיון וקצף, כדי הוא בזיון זה שיקצף המלך עלי' וחמתו בערה
 בו ולא יתמהו חיל פרס ומדי אם קצף המלך וחמתו בערה בו. אם על
 המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו, פתח' ילא גזירת מלכות מלפניו
 לאותה גזירה תכתב בדתי פרס ומדי. ולא יעבור, גזירה זה לא
 תיבטל שאם יבא מחר שום אדם לפיים את המלך על וסחי לא
 תעבור גזירה זו ולא יועיל שום פיוס, ומה היא הגזירה שיגזור עלי'
 אשר לא תבוא וסחי לפני המלך אחשורוש, שכשם שמיאנה לבוא בדבר
 המלך אשר ביד הסריסים כן לא תבוא עוד לפניו וכל האומר שקטנה
 משפט מות טועה הוא בפשטו של מקרא שאם הרגוה מה סוף
 לכתוב דבר זה בדתי פרס ומדי שלא תיבטל לאחר שנהרגה דבר זה
 אין להשיב מפני שום פיוס אשר תבוא ותמלך. משיבין על דברי
 אגדה: ר' יוס'. ומלכותה יתן המלך, וכחר מלכותה יתן המלך
 לחברתה אשר תבוא ותמלך תחתיה. כי רבה היא, מלכות ממשלות
 מדינות מדינות ועל כן יש לו לגלות המעשה מאד: ר' שמ'. וכל הנשים
 יתנו יקר לבעליהן וגו', כנגד שאמר למעלה כי ילא דבר המלכה על
 כל הנשים להבזות בעליהן עכשיו כשיתן מלכותה לרעושה הטובה
 ממנה (יוסר'?) כל הנשים ויתנו יקר לבעליהן. למגדול ועד קטן,
 פתח' מאשת גדול ועד אשת קטן שלא תשא אשת קטן קל וחומר
 מאשת המלך שהוא גדול שלא תאמרה המלך אחשורוש אמר להביא
 את וסחי המלכה לפניו ולא באה וכל שכן אני: ר' יוס'. בדבר
 ממוכן, נחרצה לשמוע לו ליתן מלכותה לרעושה הטובה ממנה. אל
 מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם, כמה מדינות יש בעם אומה

כבודה בת מלך פנימה: ר' יוס'. בדבר המלך, בשביל דבר המלך.
 אשר ביד הסריסים, לפי שביד הסריסים: ר' שמ'. ויקצף המלך מאד,
 והי' לו להאריך בקצפו עד שיפיג יינו מעליו אלא שחמתו בערה בו
 וחמתו כפפתו ולא הי' יכול להתאפק: ר' יוס'. ויאמר המלך, וישאל
 המלך את החכמים. ידעי העמים, ידעי בינה לעמים בכל עת
 ועת שיקרה דבר שצריך ענה ושאלה יודעים ליתן ענה ושאלה מה
 לעשות: ר' יוס'. כי כן דבר המלך, כי כן מנהגו להעז עם יועציו
 וחכמיו: ר' שמ'. והקרב אליו, שרואים את פניו הם כרשנא שתר
 וגו'. היושבים ראשונה במלכות, כאשר המלך יושב על כסא מלכותו
 הללו שבעה שרים יושבים לפניו בשורה ראשונה. כדת מה לעשות,
 מוכב על ויאמר המלך ששאל אותם כדת מה לעשות במלכה ושתי על
 אשר לא עשתה את מלחמך המלך אחשורוש אשר שלח אלי' לבא ביד
 הסריסים ולא באה: ר' יוס'. ויאמר מסוכן, אחד מן השרים אשר
 למלך. לפני המלך והשרים, אל המלך לא נאמר כי אם לפני
 המלך שאין דרך ארץ לדבר פה אל פה כי אם אל השרים אשר
 לפני המלך והמלך משים לבו ומטה אזנו אל דבריו כענין שנאמר
 פרעה קלף על עבדיו ויתן אותי קלפת ונתת לא נאמר על ק
 יצן המצין כי לא דבר אל המלך פה אל פה, וגם מה חוכל להבין
 שלא דבר אל המלך פה אל פה סך אומר לא על המלך לבדו ולא
 אומר לבדד: ר' שמ'. לא על המלך לבדו עושה ושתי וגו' במה
 שבעולם מלכה מכעסת את המלך ביו לבינה מאחר שאינה פירצה
 וחורבה יולאה ממנה לעולם כדי הוא אותו הקלף שישקיע ואותה
 החימה שתישקף אבל כאן לא על המלך לבדו עושה ושתי שבתה
 אותו כי על כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך שלא
 היו במשחה. כי יצא דבר המלכה על כל הנשים, פתר' שהרי מילחן
 שמיאנה ושתי בדבר המלך שלא באה וביחיה אותו ילא ויגרום על
 כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהם של נשים שיהיו מנשאות קל וחומר
 באחרים המלך אחשורוש מה להביא את אשתו לפניו ולא באה כל

יבי שמעו, שהיתה נזירה נמרה מלחך. הבאתה יום קראת,
ומה שנים שקראת על ידי הגביא לבוא נבוכדנצר על ירחלים
אחריבה. אמר ר' לוי שמונה שנים היתה בת קול מפוללת בביתו
לוחו רשע ואמרה עבדא בישא קוס חרוב ביתא דמך דנחאי
שמע לי:

פרשה ב'

איבה יעיב, פתחו יחסיך לשון עבים. ולא זכר הדום
לוי, בית המקדש שהוא הדום רגליו כמו שאמר יסעי' וסוליו מלחים
להיכל ופתחו בו אנשי פתרון הוא יושב על כסא רם וישא
זס רגליו ממלחים את ההיכל כלומר שגבוה כל כך שבשמים הכין
לו והדום רגליו מגיעין להיכל שלמטה, וכן יסעי' הוא לומר השמים
אי והארץ הדום רגלי, ופי' יזיחן זה בית המקדש. השיב אחור
נו, שהיתה ממונה על ישראל עד עכשיו שהאומות רעים שנאמר
ך ד' נאדרי דבא ימיק ד' חרעץ אויב ועכשיו עמדה לו מנגד.
ויב אחור ימינו, בלד ימינו רעירש'טו שמי'ן^י בלע"ז, כלומר
י' ידו מלעזרם כשם שהי' למוד לשעבר. נצב ימינו כצד,
ז שהיתה עומדת להם לעזרה הפכה להם להיות רעה. וירב
ח יהודה, פתח' ויגדל בבית יהודה. חאנייה ואניי', חמיטח
ילוח. ואלו הי' נקוד וירב הי' פתח' ויגדל כמו וירב העם.
מס כגן שבו, ויחמוס פתח' ויגל^י חייילוח'ר בלע"ז כמו נארת
ח עבדך. נטה קו, נטה עליהם מדת הדן. אומללו, נתח

^י Retirast sa main, et joga au fič seine Sand.

^י ערבוט דברים יש באן בי ויגל הוא חגמח וירב ועיין ברש"י.

טומאתה בשולי' לא זכרה, דבר הגביחים לשן נקי שולי' הוא
 מקום ערומה, וכן פת' בהיותה בשלוחתה וטומאתה בשולי' שהיתה
 חנה תחת בעלה בזהב ל' אח יהודה והמה פונים אל אלהיהם
 ולא זכרה כי מרה תהי' באחרונה. ותרד פלאים, כמו והפלה
 ל' אח מנחך. כי הגדיל אויב, כלומר כי הגדיל איב לעשות.
 כי ראתה גוים באו מקרשה, אשר איב לשעבר לא יבאו בקהל
 לך, אוחן שלא היו כשרין לבוא בקהל עין עמון ומואב ואחזם עד דור
 שלישי והם באו מקדשה ולשעבר לא היו ראויין לבא בקהל ל' ועשויו בוא
 אפי' מקדשה שלא חלמו בני אדם שהן זרים ליכנס לבד בקדש אבל
 שירים הן לבא בקהל גם הם באו מקדשה. וזללה, לשן אלל, כי
 הייתי זולת לבני אדם. לא אליכם כל עוברי דרך, לא יבא
 אליכם כל עוברי דרך מה שהגיע אלי בעמי. הביטו וראו אם
 יש מכאוב כמכאובי, אשר פעל עמי כמה דורות חטאו מיזם שנסמו
 לארץ ונטלן לא נחבזה יחשלים בימיהן אלא בימים. אשר הונה
 ד' ביום חרון אפו, אשר שבר ביום חרון אפו. ממרום שלח אש
 בעצמותי, כמו וירד על הכרובים ועל החימרות אח האב. נשקד על
 פשעי בידו, פי' יצטע על פשעי כמו ועלתה קפלה פי' ופת' טפה
 ומביט על כל פשעי והגל פקוד בידו. ישתרגו, פשעים רבו והלם
 עד שרבו שריגים עד שעלו על ארצי והכשיל נחי. סלה כל אבירי,
 סלה מגורת וסר מרע משחולל שפת' עשוי' כמסילה והגל דשן זה
 אף כאן סלה רמס כל אבירי וישימם כעפר לדש. גת דרך ד'
 לבחולת בת יהודה, לעם יהודה שדומה לבחולה הישבת בשלוחתם
 שלא נסחה כף רגלה הג על הארץ. פרשה ציון, שזרה ידי
 כמו הלא פרס לרעב לחמך שפחחט בצע לרעב וכן לא יפרס להם
 על אבל לנחמו פחחט לא שברו לחם על אבל להבירא. קראתי
 למאדבי המה רימוני, אומות עולם שדבקתי בהן בזהב כמו בני
 אשר ונני צבל וע' הם הריעו לי יחר מכל האומות. מיני
 חמרמרו. באותה שנים נחמרו בני מעי פת' מעי רחמי. כל

ואינה ראויה למלכות אמר הקבץ בחולות שיח שמא ימלאו בכן אחת
 מורע המלוכה ונאה מזו ולעביר את אסתר ואמליכנה תחת', לכך
 נאמר ובהקבץ בחולות שיח ומרדכי יושב בשער המלך, פתח' אע"פ
 שאסתר רואה שאתשורש מטה להקבץ בחולות שיח שמא ימלאו הגאה
 הימנה וראויה למלכות יעביר את אסתר וימליכנה תחת' אעפ"כ אין
 אסתר מגדת מולדתה ואת עמה, ואע"פ שחאה שמרדכי (תשוב) כל
 כך בעיני המלך שמינה יושב בשער המלך כמשפט השרים היושבים
 במלכות ושומרים את המלך ואינו גנאי לה אלא כבוד הוא לה אם
 תגיד מה הוא לה, שהרי מרדכי מורע בית שאלו ה' ואסתר בת
 דוד ראו' היתה למלכות אין אסתר מגדת את עמה ואת מולדתה
 כאשר טה עלי' מרדכי. ושמא תאמר לאחר שילאת מרשוחו ובאת
 לרשות אחשורוש יש לה לבטל מטה מרדכי שטה עלי' שלא תגיד
 עמה ומולדתה מפני מטה אחשורוש בעלה שדוחק אותה שתגיד,
 לכך נאמר את מאמר מרדכי אסתר עושה כאשר היתה באמנה אחר.
 פתח' ואת מאמר מרדכי אסתר עושה כאשר היתה עושה בהיותה
 אחר כשהי' אומן אותה. וכל זה נכתב לנו למען דעת נדקת ה'
 גאילו הגידה אסתר לאחר שנישאת למלכות מי עמה ומי מולדתה
 לא נתקנה המן במרדכי ולא נתן רשות אחשורוש לעשות בעם כעוב
 בעיניו ואין גם בדבר זה לפיכך בא ללמדך חוקף הגם שבתחילה
 יושאת אסתר למלכות קודם שעלה המן לגדולה והמלך והמן לא ידעו
 עמה ומולדתה ובא המן ונתקנה במרדכי ותשב לאבד את כל היהודים
 ובבואה לפני המלך אמר המלך ישוב מתשבתו הרעה אשר חשב על
 היהודים על ראשו. ושומרי הסף, שומרי כלים: ר' יוס'. ויסצא.
 ה' כן הוא כאשר אמר. בספר דברי הימים, כל מלך ומלך כותב
 ספר וזעזעו להיות לדורות לזכרון: ר' שמו'. הרי למדך שהקדים
 הקב"ה שתי רפואות למכת המן. ראשונה שנישאת אסתר למלכות,
 גי' שהגיל מרדכי את המלך מן המיתה: ר' יוס'.

שומר הגשים לכל אחת. שמן המור, בשעה חדשים ראשונים ובלחמיהם
 נתן להם בשמים ושאר תמרוקיהן. מרוקיהן כמו תמרוקיהן: ר' שמ'.
 ובה הגערה באה אל המלך, פתח בדבר זה הי' משפט הגערה לבוא
 אל המלך. אח כל אשר ונ', היו מותים, וכל נערה ונערה בהגיע
 חור שלה לבוא אל המלך היחה שואלת שינתן לה אדם חשוב מעמה
 ומולדתה שיליכנה מבית הגשים ועד בית המלך. בערב היא באה,
 אל המלך לשכב עמו, ובבקר כשנעשתה פלגש לא היחה שבהלכות
 הגשים הבחולות כי אם לבית שני של פילגשים. לא חבוא עוד,
 מן הפלגשים אל המלך אפי' אחת. כי, זה כמו אלא. אם חפץ צה
 המלך, באחת מן הפלגשים ותהי' נקראת בשם לפניו או חבוא: ר'
 שמ'. ובהגיע חור אסתר, לבוא אל המלך לא בקשה שיליכנה אם
 כי אם אוחז איש שיאמר הגי סרים המלך שומר הגשים. והעמיק
 לשאל לדרך מה נכתבו שלשה המקראות הללו, ישיב המשיב בתחילה
 הציץ הוא אומר לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה, וכשאלה
 אותה מי עמה ומי מולדתה ולא הגידה אחר השואלים מחר תגיע
 עתה לבוא אל המלך והאיש אשר תשאל לבא עמה מבית הגשים ועד
 בית המלך הוא עמה ומולדתה, לכך נאמר ובהגיע חור אסתר צה
 אבייל דד מרדכי לא בקשה דבר כי אם את אשר יאמר סרים
 המלך ש' הל'. תהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה, הכל נחת
 שיליכנה תחת ושתי. ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים, הם
 שנבעלו כבר והיו בבית שעשנו. וחשא חן וחסד לפניו מכל הבחולות,
 שצוה להביא לפניו כל הבחולות שקיבצו הפקידים אל יד הגי ולאסתר
 נשאה חן וחסד בעיניו מכלם, ולפיכך וישם כתר מלכות בראש
 ומליכה תחת ושתי. והנחה למדינות עשה, להקל עליהם מן ועל
 המלכות באהבתו אותה. ויהן משאת, חילק להם מחנות. ובדקבן
 בחולות שנית ומרדכי יושב בשער המלך, ואין מגדת מולדתה ולא
 טוה. כיון טראה אתשורש שאפי' לאחר שהמליכה חיה מגדת עתה
 ומולדתהשכ בלבו שחא מתשפתח עבדים היא או מתשפתח צוי

שלאחריו להעמידו לבד, ללמדך שמחדש ניסן שבי' עומד בו ה' מפיל
סוד והולך ולא מפיל לו חלא עד חדש שנים עשר הוא חדש אדר,
וכן שפיל לו הגורל אותה שעה ויאמר המן לסלך אחשוורוש ישנו עם
אחר ספור ומפורד בין העמים, אין לך אותה שפלה כמוה מטלטלת
וגולה בין האומות: ר' יוס'. ורחיהם שינות מכל עם, שאין מתחתנים
בנו. ואח דתי המלך אינם עושים. כאשר המלך מטה לעשות חיל
ולבא ביום השבת הם אינם רוצים לילך ומורדים בך: ר' שמ'. ושמה
חאמר יש צהן הגאה למלכות לך נאמר ולסלך אין שוה להניחם,
לא טח לך להוצא ממני. עשרת אלפים כבר כסף, ולא להניח אגוה
שאין לך הגאה מהם כמו שמפרש חס על המלך טוב וגו'. עושי
המלאכה, כלי כסף וזהב למלך. ויחנה להמן, ויחן אותה על יד
המן לא נאמר שאם הי' כתב כן הי' משמע שנחנה לו לגדולה ומשיבות
דגמא ויחן אותה על יד יוסף אבל עבדיו שכתב ויחנה להמן נחנה
לו לעשות צה מוחס כדי לשלוח להשמיד היהודים על דותמו: מבין
שניהם. ויאמר הסלך להמן הכסף נחון לך, חילו היית שוקל הכסף
לאבד אותה שיש צה הגאה למלכות שמה הייתי מקבל אבל באומה
של מלכות אין שוה להניחם איני חפץ בכסף שלך ליטלו חנם חלא
הכסף נחון לך, פחרונו עוזב לך כמו ולא נחן סיחון את ישראל וגו'
והם לעשות בו כעוז בעיניך: ר' יוס'. אחשרפנים, ענינו יורה
עליו דמיון של פחות: ר' שמ'. אל מדינה ומדינה כחכבה ואל עם
ועם בלשוננו, שאם הי' במדינה הרבה לשונות הי' השליח קורא את
הכתב בכל לשונות הגוים הנמלאים במדינה: ר' יוס'. ונשלוח, כמו
ושלח ספרים ומקרא קצר הוא ופחר' לשון כפול כמו שאל שאל
חז', נלחם נלחם: ר' שמ'. ושללם לבו, שאם ימאן אחד מהם
לשלח יד בהם חנם יטול שללו ויעשה בשכר: ר' יוס'. לבו, מן צח
כמו לסוב מן סבב: ר' שמ'. פחשגן הכחב, פחר' הכחב. גלוי לכל
העמים שיהיו מגירן בני המדינה כל אחד ואחד כתב מדינתו ולשון
עמו עד שיבי' גלוי ובאר היטב לכולם. רחופים. ענין בהלה שיצאו

פרשה ג'

וישם את כסאו מעל כל השרים, שהגדול גדול קודם וקרוצ
 גרסא המלכות. כורעים ומשתחוים לו מפני גדולתו וכולם היו בפופים
 לו, צוה לו, טה בשבילו: ר' שמ'. ומרדכי לא יכרע, בכאן סתם
 מפני מה לא יכרע ואחריו מפרש. ויהי כאמרם אליו יום ויום ולא
 שמע אליהם וי'. פתח' כאומרם אליו יום ויום מדוע אחת עובר
 את מטת המלך השיב להם תשובה מפני שיהודי אנכי ואין משפט
 יהודי להשתחוות ולכרוע בלתי לה'. וירא המן כי אין מרדכי סורע
 ומשתחוה לו, בתחילה עד שלא הגידו להמן שאין מרדכי סורע
 ומשתחוה לו לא נתן דעתו לראות אם משתחוה אם לאו סבור כי
 סבכל משתחוים לו במטת המלך, כיון שהגידו לו שאינו משתחוה לו
 נתן דעתו לראות אם משתחוה הוא לו ומשראה שאינו משתחוה לו
 וימלא המן חימה. ויבו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו. כי הגידו לו
 אח' מרדכי, אילו הגידו לו שמרדכי משאר אומות לא הי' מעלה
 בדעתו להשמיד את כל עמו שלא יוכל לאבד חימה שלימה מפני אדם
 אחד אבל כיון שהגידו לו שהוא מורע היהודים ואין לך אומה חלשה
 בישראל אחת שעה ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל
 מלכות החשורש עם מרדכי. בחדש הראשון הוא חרש ניסן הפיל
 חר הוא הגורל לפני המן, מלא אחר שבקש להפיל פור הוא הגורל
 מה שקורין בלשון עברי גורל קורין בלשון פרס ומדי פור ושכו גורלו
 לפניו באיו יום ובאיו חדש יעלה בידו לאבד שונאיהם של ישראל
 והתחיל להפיל פור מחדש ניסן שהי' עומד בו והי' מפיל על כל חדש
 וחדש ומכל חדשי השנה לא עלה בידו עד חדש שמיס עשר, בו עלה
 הגורל שחעמוד לו שעה לאבד שונאיהם של ישראל ואחר כך הפיל פור
 בכמה ימים בחדש והפיל מיום אל יום ולא עלה גורל עד שהגיע
 לטלשה עשר יום בו, לכך נקוד ומחדש בניגון לרע^ט לבפרידו מחיבה

שכן אני מה אני מקיימת דבר בעלי שהוא הדיוט. והיום הזה חאמרנה וגו' שהן כאן מזומנות לסעודה. אשר שמעו את דבר המלכה, שלא עשתה את דבר המלך מהן ילא היום בזיון לכל שרי המלך ומחר ילא על כל הנשים הרחוקות אשר בכל מדינות המלך להבזות בעליהן בעיניהן. וכדי בזיון וקצף, כדי הוא בזיון זה שיקלץ המלך עלי' וחמתו בערה בוואל יתמהו חיל פרס ומדי אם קלץ המלך וחמתו בערה בו. אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו, פתח' ילא גזירת מלכות מלפניו ואותה גזירה תכתב בדתי פרס ומדי. ולא יעבור, גזירה זה לא תיבטל שאם יבא מחר שום אדם לפיים את המלך על וסחי לא תעבור גזירה זו ולא יועיל שום פיוס, ומה היא הגזירה שיגזור עלי' אשר לא תבוא וסחי לפני המלך אחשורוש, שכשם שמיאנה לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים כן לא תבוא עוד לפניו וכל האומר שקטה משפט מות טועה הוא בפשטו של מקרא שאם הרגה מה טרף לכחוב דבר זה בדתי פרס ומדי שלא תיבטל לאחר שנהרגה דבר זה אין להשיב מפני שום פיוס אשר תבוא ותמלוד. משיבין על דברי אגדה: ר' יוס'. ומלכותה יתן המלך, וכחר מלכותה יתן המלך לחברתה אשר תבוא ותמלוד תחתיה. כי רבה היא, מלכות ממשלות מדינות מדינות ועל כן יש לו לגלות המעשה מאד: ר' שמ'. וכל הנשים יחנו יקר לבעליהן וגו', כנגד שאמר למעלה כי ילא דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן עכשיו כשיחנן מלכותה לרעותה הטובה ממנה יווסרו') כל הנשים ויחנו יקר לבעליהן. לסגדול ועד קטן, פתח' מאשת גדול ועד אשת קטן שלא תשא אשת קטן קל וחומר מאשת המלך שהוא גדול שלא תאמרה המלך אחשורוש אמר להביא את וסחי המלכה לפניו ולא באה וכל שכן אני: ר' יוס'. בדבר מסובך, נתרצה לשמוע לו ליחן מלכותה לרעותה הטובה ממנה. אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם, כמה מדינות יש בעם אומה

כבודה בת מלך פנימה: ר' יוס'. בדבר המלך, בשביל דבר המלך.
 אשר ביד הסריסים, לפי שציד הסריסים: ר' שמ'. ויקצף המלך מאד,
 והי' לו להאריך בקלפו עד שיפיג יינו מעליו אלא שחמחו בערה זו
 וחמחו כפפתו ולא הי' יכול להתאפק: ר' יוס'. ויאמר המלך, וישאל
 המלך את החכמים. יודעי העמים, יודעי בינה לעמים בכל עת
 ועת שיקרה דבר שצריך ענה ושאלה יודעים ליתן ענה ושאלה מה
 לעשות: ר' יוס'. כי כן דבר המלך, כי כן מנהגו להועץ עם יועציו
 וחכמיו: ר' שמ'. והקרב אליו, שרואים את פניו הם כרשנא שחר
 וגו'. היושבים ראשונה במלכות, כאשר המלך יושב על כסא מלכותו
 הללו שבעה שרים יושבים לפניו בשורה ראשונה. כדת מה לעשות,
 מוכב על ויאמר המלך ששאל אותם כדת מה לעשות במלכה ושחי על
 אשר לא עשתה את מחמור המלך אחשורוש אשר שלח אלי' לבא ביד
 הסריסים ולא באה: ר' יוס'. ויאמר מסוכן, אחד מן השרים אשר
 למלך. לפני המלך והשרים, אל המלך לא נאמר כי אם לפני
 המלך שאין דרך ארץ לדבר פה אל פה כי אם אל השרים אשר
 לפני המלך והמלך משים לבו ומטה אזנו אל דבריו כענין שנאמר
 פרעה קצף על עבדיו ויתן אותי קנפת ונתח לא נאמר על כן
 יבין המבין כי לא דבר אל המלך פה אל פה, וגם מזה חוכל להבין
 שלא דבר אל המלך פה אל פה ספק אומר לא על המלך לבדו ולא
 אחר לבד: ר' שמ'. לא על המלך לבדו עושה ושחי וגו' בנוהג
 שבעולם מלכה מכעסת את המלך ביו לבינה מאחר שאינה פירכה
 וחורבה יולאה ממנה לעולם כדי הוא אותו הקצף שישקיט ואותה
 החימה שחישך אבל כאן לא על המלך לבדו עושה ושחי שביתה
 אותו כי על כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מדינת המלך שלא
 היו במשחה. כי יצא דבר המלכה על כל הנשים, פתר' שהרי מילאן
 שמיאנה ושחי בדבר המלך שלא באה וביחה אותו ילא ויגרום על
 כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהם של נשים שיהיו מנשאות קל וחומר
 באחר המלך אחשורוש מה להביא את אשתו לפניו ולא באה כל

מקרה מתח כמו שאמר לחטלה וחלון מוחה חשה בית חשה, חבל
 פגמים שחשה נשאלה לשים והוא בו בזה חן ו מוחה שלימה, חבל
 חבקק מוחה אשר יסב כך והוא בועו מודעתו אשר הייח עם
 נחיתו שהוא חדם לדיק ולא יחל בו כך. והנה הוא חורה את
 גוף השעורים הלילה, דבר מנוח הוא לחשה לבקש לים אחד
 נביתו בפני ביתו מפני החשד חבל הלילה חורה הוא את גוף השעורים
 ונחלי בלט במחא וגלית מרגלוחיו ושכבת. והוא יגיד לך את אשר
 חעשין, אם יקחך לחשה לו ישלך לאחר. חעשין, כמו שיאמר
 לרבים חעשו חעשן ק יאמר לגקיבה חעשי חעשן. וחגל, כמו
 וחגלה כמו וחכל וחכלה:

ח צ י

ידי. בחצי הלילה ויחרד האיש וילפח והנה אשה שוכבת
 מרגלוחיו, מקרה מסורס הוא ופחחו מסופו לראשו חכ פתח
 שניעור משנתו ופשו ידיו ורגליו והרגיש שהאשה שוכבת מרגלוחיו
 בדבר זה חרד. וילפח, לשון פישוט ידים ורגלים ולשון עיקוס כמנהג
 האדם שניעור משנתו פושט ידיו ורגליו ומעקם לכאן ולכאן וכן וילפח שמשן
 חשטורש"ט בלע', חף כאן וילפח חשטורש"ט בלע'. ופרשת כנסיך
 על אמתך כי גואל אתה, כאלו אומרת לא לשם זמח בלחי לכאן
 ולא להינשא לך כי גואל אתה, מה שסחוס כאן מפורש בסוף הספר
 צום קמתך השדה מיד נעמי מלח רוח המואבי' חשת המת קנית
 להקים שם המת על נחלתו. ופרשת כנסיך, לשון משואין כמו
 ואפרש כנפי עליך ואכסה ערותך. היטבת חסדך האחרון מן
 הראשון לבלחי לבת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר, עד
 לא בלח חליי הייחי יטל לחלוח הדבר שעל כך נחגיידת שהיום

חשיבו פני' ריקם נלאשקוודיט'ם בלע', כמו הגערים אשר לך. היו עמנו ולא הכלחטם, שפחד' לא חללו מהם ולא מנעטם מכל אשר שאלו ממנו, וכן חין מכלים דבר בארץ שפחדנו חין אדם מונע מחבירו דבר, ואשט'ל אל"טר שקוודיט'ד בלע', לפי שכולם מליאים ואין בם חביון כמו שמפרש מקום שאין שם מחסור כל דבר אשר בארץ. וגם שול חשולו לה מן הצבחים, פחד' האלך חשליטו לה מלא פיסח יד שאלם חופם בשעת קלירה קורא לבתים וכן בלשון המשנה מלאן לבתים או כרזות. שול חשולו, מגורת שלל כמו סך חסום: ר' שמ'. שול חשולו, שכן חשכו עשו עצמיכם כאלו אחס שוכחים. איפה לקטת היום ואנה עשיית, לשון ריח ולשון שכן כמו עשה לי את החיל הזה ומחרג' קנה לי, וכן וחעש הארץ בשבע שני השבע שפחד' הדיחה, וכן ועשת את החבואה לשל'. אנה עשיית או חשיט וודינר' בלע'. יהי מכירך ברוך, כמו איש מלאח מכיח. מה ראהה געמי לשאל לה איפה לקטת היום ומה ראהה לומר יהי מכירך ברוך אלא כיון שראהה שהביאה איפה שעורים ליום אחד מה שאין אדם אחד היוצא ללקוט אחרי הקולרים יסול ללקוט לעשרה ימים אמרה חין זה לקט, שמא אכל אחד קרוביט ליקטת היום שהבאח כל זה אמרה לה איפה ליקטת היום שאי אפשר להביא כל כך אלא אם כן ליקטת אכל אחד ממכירנו, לפיכך היא אומרת יהי מכירך ברוך. וגם כי אמר אלי, לבד הטובה אשר עשה עמי היום. עד אם כלו, פחד' עד אשר כלו וכן אם רחץ עד אשר רחץ.

פרשה ג'

מודעתנו, מודעת שם דבר הוא כמו מודע: ר' שמ'. בוד
הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך, לגל איש שתהא נישאת-לו

ואינה ראויה למלכות אמר הקב"ץ בחולות שנית שמא ימלאו בהן אחת
 מורע המלוכה ונאה מזו ולעביר אח אסתר ואמליכנה תחת', לכך
 נאמר ובהקב"ץ בחולות שנית ומרדכי יושב בשער המלך, פתח' אע"פ
 שאסתר חוזה שחשורוש מטה להקב"ץ בחולות שנית שמא ימלאו הגולה
 הימנה וראויה למלכות יעביר אח אסתר וימליכנה תחת' אעפ"כ אין
 אסתר מגדת מולדתה ואח עמה, ואע"פ שחזה שמרדכי (חשוב) כל
 כך בעיני המלך שמינהו יושב בשער המלך כמשפט השרים היושבים
 במלכות ושומרים אח המלך ואינו גנאי לה אלא כבוד הוא לה אם
 תגיד מה הוא לה, שהרי מרדכי מורע בית שאלו הי' ואסתר בת
 דודו ראו' היתה למלכות אין אסתר מגדת אח עמה ואח מולדתה
 כאשר טה עלי' מרדכי. ושמא תאמר לאחר שילאת מרשותו ובאת
 לרשות אחשורוש יש לה לבטל מטה מרדכי שטה עלי' שלא תגיד
 עמה ומולדתה מפני מטה אחשורוש בעלה שדוחק אותה שתגיד,
 לכך נאמר אח מאמר מרדכי אסתר עושה כאשר היתה באמנה אחר.
 ופתח' ואח תאמר מרדכי אסתר עושה כאשר היתה, עושה בהיותה
 אחר כשהי' אומן אותה. וכל זה נכתב לנו למען דעת נדקת ה'
 שאלו הגידה אסתר לאחר שישאת למלכות מי עמה ומי מולדתה
 לא נחקנה המן במרדכי ולא נתן רשות אחשורוש לעשות בעם כעוב
 בעיניו ואין גם בדבר זה לפיכך בא ללמדך חוקק הגם שבחילה
 ישאת אסתר למלכות קודם שעלה המן לגדולה והמלך והמן לא ידעו
 עמה ומולדתה ובא המן ונחקנה במרדכי וחשב לאבד אח כל היהודים
 ובבואה לפני המלך אמר המלך ישוב מחשבתי הרעה אשר חשב על
 היהודים על ראשו. ושומרי הסף, שומרי כלים: ר' יוס'. וימצא.
 מי כן הוא כאשר אמר. בספר דברי הימים, כל מלך ומלך סתם
 ספר נזעשו להיזח לחזות לכרזן: ר' שמו'. הרי למדך שהקדים
 הקב"ה שתי רפואות למכת המן. ראשונה שישאת אסתר למלכות,
 שלי שגיל מרדכי אח המלך מן המיתח: ר' יוס'.

הקפיד וסאל עלי' למי הגערה האחת כאלו גוער בו למה נתן לה רשות ללקוט. ויען הנער הנצב על הקוצרים נערה מואבי' היא השבה עם נעמי משרה מואב, כאלו משיבו חץ זו מחמת קריבות צאה לכאן. ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים, כל זה דברי הנער²) על הקולרים שמספר לבועו שכנסה זו צדה זה ללקוט אמרה לו חלקטה נא ואספתי בעומרים אחרי הקולרים. וכתבוא וגו' זה שבתה הבית מעט, כאלו משיבו חץ לך להקפיד על דבר זה חפזי' היא כריי' שהרי עמדה מאז הבוקר ועד עתה ולא לקטה חלא זה מעט לטורח חמותה שישבת בבית ומלכה לה. זה שבתה הבית מעט, פתר ר' מנחם בר חלבו זה מעט לשבתה הבית. ויאמר בועז אל רות הלא שמעת בחי אל חלבי ללקוט בשדה אחר, לאחר שיאמר לה אל חלבי ללקוט בשדה אחר מה צריך לומר וגם לא תעבורי חוס חלא כך אמר לה אל חלבי ללקוט בשדה אחר שלא יפגעוך בשדה אחר שדבר כינור וטול לאשה שבחורים מוג'י' זה. אם תאמר חץ כאן יפגעו בי נערי צעו לכך נאמר זכה חרבקין עם נערוטי ואח הנערים צויתי לבלתי נגעך, וכן חמותה אומרת לה טוב בחי כי חלאי עם נערוטי ולא יפגעו בך בשדה אחר, ושאל תאמר כמו יקטר זה בעל כורחי יש לי ללכת בשדה אחר לכך נאמר עיניך בשדה אשר יקצורון והלכת אחריהן כלומר עיניך ולבך יהיו אחר הקולרים שלי ללקוט אחריהם בכל שדה ושדה אשר יקטרו. וכן גם רוח מספרת לחמותה גם כי אמר אלי עכ הנערים אשר לי חרבקין עד אם כלו את כל הקציר אשר לי. וצמיח, ואם תהי למאה למים דרך בני אדם להיות למאים בעת הקציר מפני חוס היום. והלכת אל הכלים ושתי' מאשר ישאבו הנערים, אע"פי ששאר חביונים היוגאים ללקוט אחרי הקולרים חיים רשאים ללכת אל הכלים לשחוט מאשר ישאבון הנערים

²) בב"א הנערה.

שלאחריו להעמידו לבד, ללמדך שמחדש ניסן שהי' עומד בו הי' מפיל
 פור והבולך ולא מפל לו אלא עד חדש שנים עשר הוא חדש חדר,
 וכיון שגפל לו הגדל אוחה שעה ויאמר המן לסלך אחשורוש ישנו עם
 אחד מפורד ומפורד בין העמים, אין לך אוחה שפלה כמוה מטלטלת
 וגולה בין האומות: ר' יוס'. ודחיהם שיעות סכל עם, שאין מתחחנים
 בו. ואח דחי המלך אינם עושים. כאשר המלך מטה לעשות חיל
 ונבא ביזם השבת הם אינם חזים לילך ומורדים בך: ר' שמ'. ושמה
 תאמר יש בהן הגאה למלכות לכך נאמר ולסלך אין שוה להניחם,
 לא מה לך להזות ממני. עשרת אלפים כבר כסף, ולא להניח אגוה
 שאין לך הגאה מהם כמו שמפרש אם על המלך טוב וגו'. עושי
 המלאכה, כלי כסף זהב למלך. ויתנה להמן, ויתן אוחה על יד
 המן לא נאמר שאם הי' כתב ק הי' משמע שנתנה לו לגדולה ותשיבות
 חגמא ויתן אוחה על יד יוסף אבל עכשיו שכתב ויתנה להמן נתנה
 לו לעשות בה חוחם כדי לשלוח להשמיד היהודים על חוחמו: מבין
 ציהם. ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך, חילו היית שוקל הכסף
 לאבד אוחה שיש בה הגאה למלכות שמה הייתי מקבל אבל באומה
 של מלכות אין שוה להמיחם איני חפץ בכסף שלך ליטלו חנם אלא
 הכסף נתון לך, פתרונו עוזב לך כמו ולא נתן סיחון את ישראל וגו'
 והם לעשות בו כעוב בעיניך: ר' יוס'. אחשדרפנים, ענינו יורה
 עליו דמיון של פחות: ר' שמ'. אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם
 עם בלשניו, שאם הי' במדינה הרבה לשונות הי' השליח קורא את
 הכתב בכל לשונות הגוים הנמלאים במדינה: ר' יוס'. ונשלוח, כמו
 ושלוח ספרים ומקרא קצר הוא ופתר לשון כפול כמו שאל שאל
 זה, מלחם נלחם: ר' שמ'. ושללם לבו, שאם ימאן אחד מהם
 לשלח יד בהם חנם יטול שללו ויעשה בשכר: ר' יוס'. לבו, מן בן
 כמו לסוב מן סבב: ר' שמ'. פחשגן הכחב, פתר הכתב. גלוי לכל
 העמים שיהיו מכירין בני המדינה כל אחד ואחד כתב מדינתו ולשון
 שמו עד שיהי' גלוי ובאר היעב לכולם. רחופים, ענין בהלה שילאו

פרשה ג'

וַיִּשָּׂם אֶת כִּסְאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׁרִים, שֶׁהַחֹזֶל גָּדוֹל קוֹדֵם וְקָרוֹב לְרֹאשׁ הַמַּלְכוּת. כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִּים לוֹ מִפְּנֵי גְדוּלָּתוֹ וְכוּלֵם הֵיוּ בְּפוּפִים לוֹ, צוּת לוֹ, עֵה בְּשִׁבְלוֹ: ר' שִׁמ'. וּמִרְדֵּי לֹא יִכְרַע, בְּכֹחַן סַחֵם מִפְּנֵי מֶה לֹא יִכְרַע וְאַחֲרָיו מִפְּרֶשׁ. וַיְהִי כִּאֲמָרֶם אֱלֹהֵי יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים יוֹי, פֶּתַר' כִּאֲמָרֶם אֱלֹהֵי יוֹם וַיּוֹם מִדּוּעַ אֲתָה עוֹבֵר אֶת מַטֵּה הַמֶּלֶךְ הַשֵּׁיב לְהֵם תְּשׁוּבָה מִפְּנֵי שִׁיחֻדֵי אֲנֹכִי וְאִין מִשְׁפָּט יִהְיֶה לְהִשְׁתַּחֲוּוֹת וּלְכַרְעַ בְּלִחֵי לֹה'. וַיֵּרָא הַמֶּן כִּי אִין מִרְדֵּי כּוֹרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ, בְּתַחֲלִילָה עַד שֶׁלֹּא הִגִּידוּ לְהַמֶּן שֶׁאִין מִרְדֵּי כּוֹרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ לֹא נָתַן דַּעְתּוֹ לִרְאוֹת אֵם מִשְׁתַּחֲוֶה אֵם לֹאֹו סְבוֹר הִי סֶכֶל מִשְׁתַּחֲוִּים לוֹ בְּמַטֵּה הַמֶּלֶךְ, כִּיֹּן שֶׁהִגִּידוּ לוֹ שֶׁאִין מִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ נָתַן דַּעְתּוֹ לִרְאוֹת אֵם מִשְׁתַּחֲוֶה הוּא לוֹ וּמִשְׁתַּחֲוֶה שֶׁאִין מִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמְלֹא הַמֶּן חֵימָה. וַיְבֹוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלּוֹחַ יָד בְּמִרְדֵּי לְבָדוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת מִרְדֵּי, אִילוֹ הִגִּידוּ לוֹ שֶׁמִּרְדֵּי מִשְׁתַּחֲוֶה לֹא הִי מַעֲלָה בְּדַעְתּוֹ לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל עַמּוֹ שֶׁלֹּא יוֹכַל לֵאבֹד חֵימָה שְׁלִימָה מִפְּנֵי אֵם אֶחָד אֲבֵל כִּיֹּן שֶׁהִגִּידוּ לוֹ שֶׁהוּא מוֹרַע הַיְּהוּדִים וְאִין לֶךְ אֹמֶה חֲלָשָׁה בְּיִשְׂרָאֵל אֹמֶה שְׁעָה וַיִּבְקֹשׁ הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּגֹל מַלְכוּת אֲחִישֹׁרֶשׁ עִם מִרְדֵּי. בְּחָדָשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חָדָשׁ נִסָּן הַפִּיל הָיָה הוּא הַגּוֹרֵל לִפְנֵי הַמֶּן, מִלֵּא אֲחֵר שֶׁבֶקֶשׁ לְהַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל מִה שֶׁקּוֹרִין בְּלֶשֶׁן עִבְרִי גּוֹרֵל קוֹרִין בְּלֶשֶׁן פֶּרֶס וּמִדֵּי פּוֹר וְאֵהוּ גּוֹרֵל לִפְנֵי בָּחִיו יוֹם וּבָחִיו חָדָשׁ יַעֲלֶה בִּידוֹ לֵאבֹד שׁוֹנְאִיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַתְּחִיל לְהַפִּיל פּוֹר מִחָדָשׁ נִסָּן שֶׁהִי עוֹמֵד בּוֹ וְהִי מַפִּיל עַל כָּל חָדָשׁ וְחָדָשׁ וּמִכָּל חָדָשִׁי הַשָּׁנָה לֹא עֹלָה בִּידוֹ עַד חָדָשׁ שִׁים עֶשֶׂר, בּוֹ עֹלָה הַגּוֹרֵל שֶׁתַּעֲמֹד לוֹ שְׁעָה לֵאבֹד שׁוֹנְאִיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאַחֵר כֶּךָ הַפִּיל פּוֹר בְּכֹמָה יָמִים בְּחָדָשׁ וְהַפִּיל מִיוֹם אֵל יוֹם וְלֹא עֹלָה גּוֹרֵל עַד שֶׁהִגִּיעַ לְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם בּוֹ, לֶכֶךְ נִקְוֶה וּמִחָדָשׁ בְּנִינָן לְרַע' לְהַפְרִידוֹ מִחֵיבָה

הללו מזכים, הללו דמים לחובה והללו דמים לזכות אבל כל אשר
 בוא לפני המלך אשר לא יקרא דתו אחת פסוקה להמית. לבר
 ואשר ישיט לו המלך את שרביט הזהב וחי', ואם תאמר גם לך
 שיט שאת מעלת חן לפניו לך נאמר ואני לא נקראתי לבוא אל
 מלך. כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה, שכשהק' רחם
 ויש מפגיע על ישראל הוא בכבודו מושיעם בעת לרחם. ואת וביח
 ובך תאבדו, בעון שהחרשחם. ושמה תאמרו נתלה זמן לאבד שונאים
 אל ישראל עד שנים עשר חדש שעד שהי' הולכת בלא רשות ושפטוני
 ושפט מות אחתין עד שאקרא לבוא אליז ואז אבקש מלפני עליהם
 כך נאמר ושי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות, מלך זה הפכפך
 אז, אחמול אהב את ושתי ולשעה העבירה מן המלכות ונחנה לך,
 ומא מחר ימלא עון גם לך ותסוב המלכות לאחרת, לפיכך עד
 זאתה במלכות אל תחרישי בעת הזאת: ר' יוס'. ותאמר אסתר,
 אמרה אל השליח דברי', ואם אהי' הרוגה ואבודה בשבילם. ויעבור
 אדכי, בתוך העיר לזוה לכל היהודים להתעמת שלשה ימים הללו:

פרשה ח'

כיום השלישי, של חמיית. וחלבש, בגדי לבושה וקישטה
 את עצמה. וחנע, הגיעה בראש השרביט: ר' שמ'. ויאמר לה המלך
 זה לך אסתר הם' ומה בקשתך עד חצי המלכות, מה שלא יקראת
 ונאת בלא רשות ובכפך שמת נפשך אני *) יודע שאין זה חינוס אלא
 גאלה ובקשה גדולה באת לבקש ממני והגני מבטיחך שאם יהא בקשתך

מבזהלים ודחופים. ורחח נחנה בשושן הבירה, שנגזרה גזירה צעיר:
 ר' שמ'. והמלך יהמן ישבו לשחוח, מחוך שמחה שעשו מחשבותם,
 והיהודים שבעיר שושן נבוכים נעים הגה והגה מחוך יגון, וכן נבנו
 עדרי הללן כי אין מרעה להם נעים הגה והגה באפס מרעה: ר'
 יוס'. נבוכה, ואין בו רק יסוד שורש ויאמר נבוכה כמו נסוגה
 נמוגה: ר' שמ':

פרשה ד'

ויבא עד לפני שער המלך, ולא בחוך שער המלך כי אין לבוא
 אל שער המלך בלבד שק: ר' יוס'. ורחו, דבר המלך וגזירתו. יוצע
 עשו יטעיהם שק ואפר להתאבל. יוצע, משקל חוק כמו שובר, חוסר,
 קודש, חורש: ר' שמ'. וחתחלחל, נחתחלה מאד מאד ולשון צרים
 וחבלים הוא כמו יחילו עמים, וחיבה כפולה הוא כמו וקעקע, פס
 פסגי, ויחמרמר: ר' שמ'. על מרדכי, אל מרדכי: ר' שמ'. לדעת מה
 זה, מה זה שננטער כל הצער הזה ושמא יאמר פלוגי עשה לי כך
 וכך שאל לו על מה עשה לך מה עשית לו שכך לערך: ר' יוס'. ויד
 לו מרדכי את כל אשר קדו, שכתב המן לאבד שונאיהם של ישראל.
 ואח פרשח הכסף, פתר' פי' מספר הכסף. אשר אמר המן לשקל
 על גנוי המלך, כמו אל גנוי. ביהודים, כדי לאבדם. ושמא תאמר המלך
 לא שמע לו לאבד עם חנם בלא משפט: ר' יוס'. לכך פחשגו, פתר'
 העחקת כתב הגזירה אשר נגזר בשושן להשמידם נתן לו. עליה, כמו
 אלי'. על עמה, בשביל ישראל. על מרדכי, כמו אל מרדכי: ר' שמ'.
 אחת רחיו להמית, שאר בני אדם ששפטים לפי המלך הללו מתחייבים

דברים הרבה כמה שהוא שם דבר כמו דבש, אדר, כרך, כפר:
 ב. על זה, על מעשה הטוב אשר עשה עמי. מי בחצר, סבור
 שהיו גדוליו וחכמיו בחצר כדי שישאל להם מה לעשות ולגמול לו.
 ג. ממני, כי בכל השרים והפרתמים אין כמוי. יביאו לבוש מלכות,
 ד. של מלוכה הי' לו למלך שלא הי' לבשו כי אם באותו יום שהועמד
 ות מלך וביום שנחמדה לו המלוכה, וכן כוס אשר רכב עליו
 יך, וכן כתר. מלוכה אשר ניתן בראשו של מלך ביום שעמד למלוך.
 ז. הלבוש והסוס, והוא הדן לבחר אלא שהלבוש נריך להלביש
 אדם נריך להרכיב הולכו להזכיר והבחר שאדם עלמו מחנה על
 אש לפיכך לא הולך להזכיר. נרחף, נבהל. וחפוי ראש, כסוי
 ג, בושח וכלימה חפוי פניו. אם מורע היהודים סרדכי אשר
 ילוח לנפול לפניו לא חוכל לו, שאר בני אדם שלא באו מורע
 אדם מחגרים זה בזה, מי שגדול מחבירו וחזק מחבירו בעושר או
 זלה או ברוח בניס מפיל את חבירו אין בהם חלוי של זה ולא
 ו"ה של זה להבליג שוד על עו ולהציל חזק ממנו, אבל אלהיהם של
 ד' כוחו גדול ואע"פ שעשך וטוחך וגדולתך גדולים לא חוכל לו
 להיהם גדול ורב כח וכל הגוים כאין נגדו ולא חוכל לו כי נפל
 ל לפניו. עד שחכמים מבקשים ליתן לו ענה היאך ינצל ולא
 פיקו לגמור הדבר אלא עודם מדברים וסריסי המלך הגיעו:

פרשה ז'

ויאמר המלך לאסתר גם ביום השני וגו' והען אסתר המלכה
 אמר חנן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי, אחה אומר אם אשאל
 חצי המלכות שתתן ליני שואלת לא חצי המלכות ולא עשירית
 ולסת ולא אחד ממאה אלא שאלה קטנה ליני שואלת מאתך שתינתן

אחריו לומר ראו מה עשה לנו מרדכי שנחגר בהמן ועל ידו מוכרם
 להשמיד ולהחג ולחבד לולי ד' שה' לנו שלב מלכים בידו והטה לב
 המלך למות אשר ישלטו היהודים המה בשואאיהם: ר' יוס'. לרוב
 אחיו, לא דקדק הכחוב הוא הדין לכל אחיו לפי פשוטו: ר' שמו'.
 חרש שב שמו. לפני המלך והשרים וחזר שלום לכל זרעו:

ת ם

פרשת חיי

את בית המן, בני ובני נחמיו נתן לה לעבדים. וסרדי בא
 אני המלך כי וגידה אסתר מה היא לה, כשאלה לבקש מלפניו על
 מה ועל מולדתה. וחשם אסתר את מרדכי על בית המן, להיות ארז
 ל נכסי המן ועל נמשח ביתו: וחפול לפני רגליו וישט המלך את
 רבים הוהב, כדי להעמידה. וכשר הרבר לפני המלך, להחיות עם
 לא חטא שלא לאבדס יותר ממה שלח המן ספרים לאבד אומה
 גם. וטובה אני בעיניו, שאני ראוי למלכות ששחא בתחילה כשהמליכתי
 ולו הי' יודע בעמי ובמולדתי שגם הם עמדו מלכים אם טובה לא
 עיניו יכתב להשיב את הספרים: ר' יוס'. כי איכבה אוכל, כי
 אף אוכל לעמוד ולקיים ואראה לרוח עמי. באבן, באבד במ
 א מולדתי: ר' שמ'. הנה בית המן נחתי לאסתר ואחם נחבו על
 יהודים כטוב בעיניכם וט', קל וחומר הוא זה הנה בית המן שהיה
 חל שבשרים נחתי לאסתר ואותו חלו על העץ על אשר שלח יד
 יהודים דבר קל מה להשיב את מחשבתו אשר חשב על היהודים
 א אחת כמה וכמה, כשם שהוא כתב לאבד את כל היהודים וחתם
 בטבעת המלך וגם אחס נחבו על היהודים כטוב בעיניכם כשם
 מלך וחתמו בטבעת המלך: כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום
 טבעת המלך, ונתן ביד לאבד את כל היהודים אין להשיב פחד
 אין לבטל אותה גזירה אם לא על ידי כתב אחר שיכתב בשם המלך
 נחתם בטבעת המלך. וישלח ספרים ביד הרצים בסוסים רוכבי
 ירכש האח' בני תרמכים, רצים ששלח המן לא נאמר בהן רוכבי
 אסים ורצים ששלח מרדכי נאמר בהן רוכבי הרכש האחשת' כדי לקדם
 אלוים הראשונים: ר' יוס'. (כתוב בגליון ורוכבי רכש האחשתרנים
 סוסים שיש להם שמונה רגלים וקלים לרוץ) ולעמוד על נפשם, לנקום
 מקמתם על נפשם להברית שאלהיהם ורדפיהם. ביום אחד, ינקמו
 מקמתם בכל המדינות והוא שלשה עשר באדר. ודאפים, נחלים.

לִי נַפְשִׁי בְּשָׁלָחַי וְנַפְשִׁי בְּבִקְשָׁתִי. כִּי נִסְכַּרְנוּ, כִּי מִסְרַטְנוּ אֲנִי וְנַפְשִׁי.
 וְאֵלֶּי לְעִבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת נִסְכַּרְנוּ הַחֲרָשָׁתִי, שֶׁהָיָה לֹא קִלְרָה יָד מִפְּחוֹת.
 וְכֵן יֵשׁ בְּךָ לְהַגִּיל אֲבָל אַחֵר הַהָרָג אֵין מֶלֶךְ בָּשָׂר וְדָם שִׁסָּל לְהַגִּיב
 אֶת הַנֶּפֶשׁ אֶל הַהָרוֹג. כִּי אֵין הַצָּר שִׁיָּהּ וְגו', בְּדָבָר זֶה שֶׁנִּסְכַּר
 לְעִבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת אֵין הָצָר שֶׁהָיָה לְהַאֲיִק אֶת הַמֶּלֶךְ שֶׁנְּשִׁירְגִישׁ. הַמֶּלֶךְ
 יֵשִׁיב הַמִּמְכָּר וְעוֹבֵר, שְׁחִיבָתוֹ כִּי מִתָּן טַעַם לְדָבָר. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרֹשׁ
 וַיֹּאמֶר לְאַסְתָּר. הַמַּלְכָּה סִי הוּא וְאִתָּה הוּא, שְׁחִים י"י) אָמַר לָהּ לְפִיִּךְ
 כְּתוּב בְּפִסּוֹק וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר שְׁחִי פַעַמִּים אֲמִירָה רִאשׁוֹנָה אָמַר לָהּ מִי
 הוּא זֶה, וְאַף כְּשֶׁאָמַר טָרִיךְ אֲנִי לְשָׁאוֹל עָלָיו אִתָּה הוּא הֵיכָן הוּא,
 אִם יֵשׁוּ בְּכָל מַדִּינַת מַלְכוּתִי יִסְלְּוּ לְשָׁלוֹחַ אַחֲרָיו וּלְקַחְתִּי לוֹתוֹ מִשָּׁם
 וְאִם אֵינוֹ בְּמַלְכוּתִי מִה אֲנִי יִסָּל לַעֲשׂוֹת זֶה הִיא אֲמִירָה שְׁנִי שֶׁשָּׁאֵלָם
 אִתָּה הוּא בְּאִתָּה מִקּוֹם הוּא. וְהַאֲמַר אֲסָתָר אִישׁ. צָר וְאוֹיֵב הָמָן
 הָרַע הַזֶּה, בְּחֻשְׁבָּה אֲחֵת הַשִּׁיבָה לוֹ עַל שְׁחִי אֲמִירָתוֹ, עַל אֲמִירָתוֹ
 רִאשׁוֹנָה שֶׁשָּׁאֵל לָהּ מִי הוּא זֶה הַשִּׁיבָה לוֹתוֹ הָמָן הָרַע, וְעַל אֲמִירָתוֹ
 שְׁנִי שֶׁאָמַר לָהּ אִתָּה הוּא בְּקִרְבִּי לוֹ בְּרִחוֹק הַשִּׁיבָה לוֹתוֹ לֹא מִעֲבָר
 לִים הוּא וְלֹא בְּקִלָּה אֶרֶץ הוּא אֲלֹל הָמָן הָרַע הַזֶּה: ר' יוֹסֵף. נִבְעָה,
 נִבְהַל כְּמוֹ בַּעֲוֹתֵי אֱלֹקֵי יַעֲרֹסִי: ר' שִׁמְעוֹן. וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁחָתוֹ
 הַיֵּין, לֹא הִסְפִּיק לְגִמּוֹר. הַסְּעוּדָה מִפְּנֵי חֲמָתוֹ שֶׁנִּבְעָה בּוֹ: ר' יוֹסֵף.
 לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים. עַל נַפְשׁוֹ כִּי כָלָתָה, שֶׁהָיָה נִגְמָרָה אֲלָיו הָרַע מֵאֶת
 הַמֶּלֶךְ עַל אֲשֶׁר קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁחָתוֹ הַיֵּין וְהָמָן מִפֶּלֶל לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים
 וְהִלָּלָה מֵאַסְתָּר: ר' שִׁמְעוֹן. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הִגֵּם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה. עַם
 כָּעַם שֶׁהִנְעִסְתִּי בָּאֵת לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עַמִּי בְּבֵיתוֹ. חָפוּ, בָּתָּה
 וְכִלְיָתָה. גַּם הִנָּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמָן, פָּתַל עוֹד לְבַד רַעוּת הַלֵּל
 עָשָׂה רַעַה אַחֲרָיו שֶׁעָשָׂה עֵץ לְחִלּוֹת אֶת מִרְדֵּכִי אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ.
 וְחֲמָתוֹ הַמֶּלֶךְ שֶׁכָּבָה, לוֹתָהּ חִימָה שֶׁקָּם בָּהּ מִמִּשְׁחָתוֹ הַיֵּין שֶׁכָּבָה:

גַּל שְׁאִמְרָתִי לֶךְ בַּמִּשְׁחָה הֵינָן מִה שְׁאִלְתָּךְ וַיִּנְחַן לָךְ גַּם עִתָּהּ בַּמִּקְוִי
 אִי עֹמֵד מִה שְׁאִלְתָּךְ וַיִּנְחַן לָךְ וְגו' : אָמְרָה לוֹ אִם בְּעֵינֶיךָ דָּבָר
 חָל שֶׁהָרִוּ בַּשּׁוֹנְאִיָּהִם חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ בְּעֵינֵי הָאֵל דָּבָר קָטָן חֲבֵל
 אֵם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב לַעֲשׂוֹת אֶת שְׁאִלְתִּי יִנְחַן גַּם מִחֵר לַיהוּדִים אֲשֶׁר
 שָׁטָן לַעֲשׂוֹת כְּדָה הָיָה וְאֵת עֲשָׂרָה בְּנֵי הָאֵן שֶׁהָרִגוּם כָּבֵד יִתְּלוּ עַל
 אֶצְבָּע לְאַחַר מִיתָחֵן לְהַפְחִיד אֶת הָאֲזִיזִים אֲשֶׁר לֹא יָרִימוּ יָדָם עוֹד
 גַּד יִשְׂרָאֵל : וְעֹסוֹד, וְפִעוֹל. עַל נַפְשָׁם, פֶּתַר' עַל מִבְקָשִׁי נִפְשָׁם.
 נִחַם מֵאֲזִיזֵיהֶם, פֶּתַר' כְּדֵי לְנַחֵם מֵאֲזִיזֵיהֶם וְלֹאמֹר (ש"ב) וְהִנִּיחוּתִי לָךְ מִכָּל
 אֲזִיזֶיךָ : ר' יוֹס'. בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, אֲוָתָם יְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשָׁאֵר
 זְדִימוֹת הַמֶּלֶךְ הָרִגוּ בַּשּׁוֹנְאִיָּהִם בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר וַעֲשׂוּ יוֹ"ט לְמִתְרָתוֹ
 יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר, וְהַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּשָׁטָן הָרִגוּ בְּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר וּבְאַרְבַּעַת
 עָשָׂר וַעֲשׂוּ יוֹם טוֹב בַּחֲמֵשֶׁה עָשָׂר : ר' שִׁמ'. עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרוּחִים
 יוֹשְׁבִים בְּעֵרֵי הַפְּרוּחִים, שָׁלַח נִקְמוּ בַּשּׁוֹנְאִיָּהִם אֵלֶּה בְּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּלִבָּד
 עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֶדֶר שְׁמִחָה וּמִשְׁחָה וַיּוֹ"ט בְּיוֹם
 אֶחָד בּוֹ מֵאֲזִיזֵיהֶם, וְהַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּשָׁטָן נִקְהָלוּ עַל אֲזִיזֵיהֶם בְּשְׁלֹשָׁה
 עָשָׂר וּבְאַרְבַּעַת עָשָׂר בּוֹ. לְכֹד עֹשִׂים יוֹם חֲמֵשֶׁה עָשָׂר. יוֹם מִשְׁחָה
 אֶחָד : ר' יוֹס'. וּמִשְׁלֹחַ, שֶׁסֶּד דָּבָר כְּמוֹ מִזְמוֹר וּמִגְדוֹל : ר' שִׁמ'.
 מִצֵּב מִרְדֵּי אֶת הַרְבֵּרִים הָאֵלֶּה, כָּל הָאֲמֹר לְמַעַלָּה כִּיֹּד נִחְקָנָה
 אֵן בְּמִרְדֵּי וְכִיֹּד יִשְׁלַח אֶסְתֵּר לְמַלְכוּת וּבִיטְלָה גּוֹיֵרָתוֹ הַכֹּל כְּחַב
 אֵם רָאָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁחָה וְמִה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אִי גּוֹיֵרָת הָאֵן וַיִּשְׁוֹעַת
 וַיִּסְתֵּר וּמִרְדֵּי. לְחַיִּית עוֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֶדֶר,
 יְהוּדִים הַפְּרוּחִים, וְאֵת יוֹם חֲמֵשֶׁה עָשָׂר בּוֹ. הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּשָׁטָן
 גַּל שָׁנָה וְשָׁנָה. וּמִשְׁלֹחַ מִנּוֹת אִישׁ לִרְעֵהוּ, שְׁאִינוֹ לָרִיךְ לוֹ. וּמִתְנִיּוֹת
 אֲבִיזִינִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם לְרִיכִים. וְקִיבֵל, וְקִבְּלָת הַיְּהוּדִים. אֲשֶׁר הִחֲלוּ
 עֲשׂוֹת, כִּי כְּתִבּוּ לָהֶם אֲחִימִי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּכָל מִדִּינוֹת הַמֶּלֶךְ
 וּמִשְׁוֹרָם אֲדִיעַ לָכֶם שֶׁכָּבֵד הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת בַּמִּקְוִיָּה בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר
 בַּחֲמֵשֶׁה עָשָׂר בְּאֶדֶר. וְאֵת אֲשֶׁר כָּתֵב מִרְדֵּי עֲלֵיהֶם, שִׁינְהוּג הַדָּבָר
 וְחִזְקָת וְמִה רָאוּ לַעֲשׂוֹת יוֹם טוֹב וְמִה רָאָה אֲחִישֹׁרֶשׁ שֹׁגֵר לְהַשְׁמִיד

והרח נחנה. גזירה אשר גזר על עמים אשר גזר על ישראל כך הפך עליהם לרעה מדה במדה: ר' שמ'. ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות חכלה וחור, פחר' ומרדכי יצא מלח המלך לשלוח ספרים לבטל גזירת המן כמו סנתן לורשות. כל עומת שאמר למעלה ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר וילא בחוך העיר, באותו הלשון הוא אומר עכשיו יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וכן כל העין בלשון שנכתב פורעמחם של יהודים בו בלשון נתן הסופר דעתו לכאוב שמחחם כשבאה להם. כל עומת שאמר למעלה אבל גדול ליהודים הוא חור ואומר ליהודים היתה אורה. כל עומת שאמר למעלה שק ואפר יוצע לרבים חור ואומר ורבים מעמי הארץ מחיהדים:

פרשה ט'

ואיינ' לא עמד בפניהם, לא עמד אדם בפרך ללחום לנגדו, ושמה מפורד ומפורד בין העמים אחד בעיר ושנים במשפחה האין נתנו להם שרי המדינות לשלוט בשונאיהם, לכך נאמר וכל שרי המדינות והאחשחר' והפחות מנשאים את היהודים: ר' יוס'. כי נפל פחד מרדכי עליהם, לפי שהי' שר ושופט עליהם ומשנה למלך ומחיראים הימנו. הולך וגדול, הולך ופעול כי גדול אינו שם דבר: ר' שמ'. ובבזה לא שלחו את ידם, שלא יאמרו בשביל ממונס הרגום ולא מפני שהם שונאים אוחם. ויאמר המלך וגו' הרגו הי' ואבר, לאבד היו זרמים. חמש מאות איש ואת עשרת בני המן ובשאר מדינות המלך מה עשו, כאילו הי' מנטער על הדבר ומחוך דאגה אמר בשושן הבירה שהי' להם לירא שלא להרג הרג רב בעם המלך מפחד המלך הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש קל וחומר בשאר מדינות המלך שאין המלך שרי במדינה מה עשו, ושמה אמר שאני ייחם

ומשלוח מטה איש לרעהו ומחמת לאביזים. ר' יוס'. לא יעברו
לא יפסקו. לא יסוף. עד חוס מחרגמי' עד דסף, יסוף מן סף,
יסור מן בר, יסוב מן שב: ר' שמואל'. אח כל חוקי, פתח' כל
חוק שיוכל לעשות בדבר. לקיים את איגרת הפורים הזאת השנית,
פתח' לקיים את איגרת השנית שכתוב בה לעשות פורים. לקיים
את ימי הפורים האלה בוסגידם, כמקיים (" דברי העומות העקתם.
ומאמר אסתר קיים דברי הפורים, פתח' ליווי אסתר כמו ולח מאמר
מרדכי אסתר עשה: ר' יוס'. קיים, כמו איבד ושיבר: ר' שמ':

פרשה י'

וישם המלך אחשורוש מס, לפי שכתוב למעלה והגחה למדינות
עשה שב ושימם למס עובד. וכל מעשה חקפו וגבורתו ופרשת גדולת
מרדכי הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס,
פתח' דברי נסים ומראות שצריכין לפרסום הגם כחבתי לך בספרזה
דברים שאין ללא דברי טיולים בגון מעשה חקפו וגבורתו של
אחשורוש ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך שהם דברים של חול
אין כדי לכתבם כאן שהרי מגילה זו נאמרה בלשון הקודש ונכתבה
בין הכתובים ואם ראוי לטייל בדברים של חול במעשה חקפו של
אחשורוש וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי הלא הם כתובים על ספר
דברי הימים למלכי מדי ופרס.

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי
לחב אחיו, לימוד שמקלה אחיו שלא הי' רצוי להם שהיו מלינים

להחזיג את כל היהודים. כי המן בן חסדא צורר כל היהודים חשב
 על היהודים לאכרם, כעמך הזה הי' נחוב באיגרת אש אחד קם
 עליהם להאבידם בימי המלך אחשוורוש והמן האגגי שמו, והיתה לו
 אחות חורע ביימין ושמא חסתר וחלקה אל המלך וצבואה לפני המלך
 לצקש מלפניו על עמה אמר המלך עם הספר שכבר הביע לכם מפעם
 הראשון להעביר את רעה המן האגגי לבד מדברי האגרת הראשונה
 אמר דבר זה שישיב מחשבתי הרעה אשר חשב על היהודים על
 ראשונים וחלו אחי ואת בניו על העץ יודע לכם אחי בית ישראל
 שכברחלו אחי ואת בניו על העץ, כי באגרת הראשונה לא נכתב
 כי אם להעביר את רעה המן אשר יסלטו היהודים המה בשונאיהם
 אבל לא נכתב באגרת זאת מה ראו על ככה שגזרו להשמיד ולהחזיג
 ולאבד את כל היהודים ומה ראו עבשיו שגזרו שיבא הדבר נהפך
 אשר יסלטו היהודים המה בשונאיהם כי השעה היתה דחוקה לא
 היתה השעה להאריך באיגרת ולא נכתב בהן כי אם להעביר את
 רעה המן האגגי אשר יסלטו היהודים בשונאיהם כי הגרים ילאו
 דחופים בדבר המלך ולא הי' פנאי להאריך, אבל באיגרת הפורס
 האת השנית הדיעו ליהודים אשר בכל מדינות אחשוורוש ומה ראם
 אחשוורוש לשעבר שגזר להשמיד את כל היהודים, ומה ראה עבשיו
 להעביר את רעה המן האגגי, ושיסלטו היהודים המה בשונאיהם
 ולעשות ימי משתה ושמחה, הכל נכתב להם באיגרת הפורס האת
 השנית דכתי' ויכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים וגו'
 לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת
 יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה. קימו וקבלו היהודים עליהם
 ועל זרעם, כשהגיעה האיגרת האת אליהם שכתב מרדכי עליהם
 לעשות ימי משתה ושמחה בכל שנה ושנה והם מקיימים עליהם ועל
 זרעם. ועל כל הגלויים עליהם, אלו הגרים כעמך מאמר וללוה הגר
 עליהם. ולא יעבור להיות עושים את שני הימים האלה וגו'. והימים
 האלה נזכרים. על ידי מקרא מגילה. ונעשים. ימי משתה ושמחה

פירושם על רוח לר' יוסף קרא לרשב"ם לדונש לר' מנחם בר חלבו ולאיש פלוגי ויל

פרשה א'

שפוט, לשון פעול. ויהי בימי שפוט השופטים, לפי מלך
מלך לבני ישראל נהי' הדבר הזה שהיו נשפטים על ידי רועים שופטים.
והי בימי, ויהי רעב, ק' מהגין בכמה מקומות שתי האיות חספות,
והיו המים אשר תקח מן היאר והיו לדס ביבשת: ר' שמ'. ויהי
בימי שפוט השופטים, בא הכחוש ללמדך האך נתגלגל הדבר
שלימלך שהי' מאלופי יהודה והי' יכול לישא לבניו מן הגדולים שבשנת
יהודה מה להם ששאו נשים מואביות ועל ידי שנתגיירה רוח לשם
שמים מה פועל שחלמה שינאה ממנה מלכות: ר' יוס'. וילך איש,
עשיר גדול הי' ופרנס הדור וילא מפני צרת העין שהיתה עיניו צרה
בעיניו הבאים לחזקו לכך נעש: ר' שלמ'. ואינו פשט כי לא
מפני צרת העין ילא אלא מפני הרעב כמו שנאמ' ותשב משדה מואב,
כי שמעה בשדה מואב כי פקד ד' את עמו לתת להם לחם, אלא
חזק שמפני הרעב ילא. בשדה מואב קנפול"ש') בלעו. אפרתים,
ק' נקראים על שם מקומם בית לחם ואפרת אחת היא שנאמר
ותקבר בדרך אפרת היא בית לחם. איש נעמי, בעלה של נעמי:
ר' שמ'. וימח אלימלך, ללמדך אילו הי' קיים לא הי' מיח לבניו
שישאו נשים נכריות: ר' יוס'. גם שניהם, כבר מת אלימלך ואחרי

אחריו לומר ראו מה עשה לנו מרדכי שנחגר בהמן ועל ידו נמכרנו
 להשמיד ולהרוג ולחבד לולי ד' שה' לנו שלב מלכים בידו והטה לנו
 המלך לסוּחַ אשר ישלטו היהודים המה בשואייהם: ר' יוס'. לרוב
 אחיו, לא דקדק הבחוב הוא הדין לכל אחיו לפי פשוטו: ר' שמו'.
 חרש שוב פשוט. לפני המלך והשרים וחזר שלום לכל זרעו:

ת ם

מאתם איפשר לכם להינשא לאנשים אבל אישי וזכי שמתו אי איפשר
 שישובו עוד וגם אי זקנתי מהיות לאיש, וכן מפרש והולך. כי יצא בי יד ד',
 פתרונו כי ילא ולא בכס. יד. מכה כמו הגה יד ד' הוא. וחשאינה
 קולן ותבכינה עוד, כמ' של פרישות. וחשק ערפה לחמחה, כמ'
 לפחש ממנה ולחזור למקומה ורח דבקה בה. וחאמר דגה שבה
 יבמתך אל עמה ואל אלהי' שובי אחרי יבמתך, אל עמך ואל
 חלקיך: ר' יוס'. הגה שבה טעם למעלה בש"ץ לשון עבר הוא, אבל
 נבקר היא שבה טעם למעלה בנ"ח ולשון הזה וכן כולם, וכל ריעי
 מתפחדים*) בטעמיהם בין לשון הזה ללשון עבר. אל חפגעי, דמו
 אל חפגע בי: ר' שמ'. כי אל אשר חלכי אלק, לפי שאמר למעלה
 וחלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה היא אומרת כי אל אשר חלכי
 אלק. ובאשר חליני אליך, מוטב ללון עמך כאורח נטה ללון ולא
 להשקע במקומי בפלטים תשובים. עמך עמי ואלקיך אלקי, לפי
 שאמרה למעלה הגה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהי' וע' היא משיבה
 עמך עמי ואלקיך חלקי. באשר חמות אמות ושם אקבר, פתר'
 עד יום המיתה לא אפריד ממך, כמו שמפרש בסוף המקרא כי
 חמות יפריד ביני וביך, אבל בעדנו בחיים לא נפרד אשה מאת
 רעותה. ושם אקבר, פתר' גם כשחמות חבקה שיקברו אחי חללך
 מפני אהבה שהיתה בינתינו בחיים. ולפי דרכינו מחוך דקדוק הלשון
 שאמרה הגה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהי' אחה למד שחגיגה
 כששאלם למחלוקת וכליות, שאין הלשון של שבה מופל אלא באשה שחגיגה
 ועכשיו שבה לקדמותה אל עמה ואל חלקי: ר' יוס': בה יעשה ד'
 לי, כאדם שנשבע לחבירו בלשון וכה יוסיף לי כוונה אם יפריד ביני
 וביך שום דבר כי אם חמות: ר' שמ'. כי אל אשר חלכי אלק,
 מכאן אמרו גר שבה להחגייר מודעין אותו מקלח עונשין שאלם בא
 לחזור בו יחזור, שמחוך דברי' של רות אחה לנדה מה אמרה לה נעמי

קן מחו גם שני בניו אחריו: ר' שמ'. גם שנירהם, מהו גם בתחילה
 לקו בממונם ומחו גמליהם ומקניהם ואחרי כך מחו הם: ר' שלמה.
 כי שמעה, כבר שהרי נפקחו בני עירה והי' שובע בארץ. לשוב,
 כדי לשוב: ר' שמ'. וחצא מן המקום, למה נאמר הרי נאמר משמ'
 מהיכן תשוב אם לא תלך ממקום שהיתה שם אלא מגיד שיצאת
 לדיק מן המקום עתה רחם פונה ופונה שבה של העיר: ר'
 של'. יעש ר' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי,
 שאפע"פ שמתו בני' עובי ארץ מולדתן וילאו עמה: ר' יוס'. יתן ד'
 לכם ומצאן מנוחה אשה בית אשה, כאלו אומרת טוב לכם שחזו
 נשואות בארץ מולדתן ומלאן מנוחה אשה בית אישה משתהיין מתגלגלות
 עמי בארץ נכרי'. וחשק להן, נשיקה של פרישות במהג שבעולם של
 הפורש מריעו נושקו והולך. וחא' לה כי אהך נשוב לעמך, היא
 אומרת להן יתן ד' לכם ומלאן מנוחה אשה בית אישה, והן משיבות
 לה כי אהך נשוב לעמך כלומר אין אנו נשואות מעתה אלא לעמך,
 והיא משיבתן שובנה בנותי למה תלכנה עמי, אם להשא לבני
 עמי אחס שבות עמי אין אדם מישראל מניח בוח ישראל ושא אחס,
 תמא תאמרו אני שהחלותי להתחתן בכם יהיו לי בנים והיו לכם
 לאנשים לכך נאמר העד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים. שבנה
 בנותי לכנה כי וקנתי מהיות לאיש כי אמרתי יש לי תקוה,
 פתר' אפי' אם הייתי בימי נעורותי שהייתי יכולה לומר יש לי תקוה
 להוליד בנים, או אפי' הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים, הלא
 חשברנה, ענין תקוה כמו אליך ישברו. עד אשר יגדלו, הלא
 תלפנה. הלא תעגינה, תהיינה יושבות עגומות בשבילם מלהתחתן
 הוא. ר' שמ' ור' יוס' תרזיבו אחרי תעגינה ענין עיגון היא מגורת
 עגה, כאשר יאמר תעגינה מן עשה תעגינה מן בנה, אבל רבנא
 שלמ' אומר תעגינה לשון איסור כלל כמו עג עגה ועמד בתוכה.
 ולא יתכן לפרש לשון עיגון שאסר כ' הי' לינקד הל"ן דגש או לכתוב שני
 מנ"ץ. אל בנותי כי בר לי מאד מכם, מר לי מאד יותר מכם

זה עמה, והלא כבר נאמר למעלה וחלכנה שחיהן עד בואנה בית
 ם ומה לריך לומר עוד ותשב נעמי ורחל המואבי' אלא זה פתרון
 עה ששבה נעמי ורחל המואבי' כלחה עמה אירע הדבר שבאו בית
 ם בתחילת קציר שעורים. ודרך זה חפזם בכל כ"ד ספרים בכל
 ום שתמלא שופל דבר אחד שני פעמים, הראשון לספר מעשה
 אי פתח' ומשנעשה דבר זה אירע אחרי כן כך כמו שחלנו בסוף
 ר שופטים וישב הכסף לאמו וכתב אחריו את חלק ומאה הכסף
 מו. וכה פתרון מקרא השני כשהשיב את חלק ומאה הכסף לאמו
 זו שעה ותקח אמו מאחים כסף ותתנהו לטורף וגו', אף כאן
 כי שריך לומר היאך האקרה מקרה רוח חלקת השדה לבועו האורך
 אל ולומר שביאחן לבית לחם הי' בתחילת קציר שעורים:

פרשה ב'

מודע, פתחנו קחב לאשה כמו מודע לבונה חקרא. אחר
 זר אמצא חן בעיניו, כך אמרה לה רוח לחמותה כל מי שיואל
 קוט בשבלים כל אחד ואחד טוחן עימו בשדה קרוביו איש אחר מכיר
 י. חן לי מכיר אלא חלך לי אחר אדם אשר אמלא חן בעיניו שקבלני
 קוט בשדה שלו. ויקר מקרה, כך אירע המעשה שהוקרה לה
 יא' בחלקת השדה לבועו: ר' יוס'. ויאמר לקוצרים ד' עמכם,
 חן לימדנו רבותי דרך ארץ ואינו פשוט. הנצב על הקוצרים, שהיה
 זר עליהם לזרם במלאכתם: ר' שמו'. ויאמר בועז לנער
 צב על הקוצרים למי הגערה הזאת, מנהג העולם כל מי שבוזר
 זו. אז קולר שדה מעמיד ממונה אחד שלא יכניס אדם נכרי ליכנס
 וך שדה בשעת קצירה כי אם שאר הקרוב אליו וכשבא בועז לא
 ל על נערות אחותה שהי' מכיר ולא גער בנער הגלב על הקוצרים
 מה הניח אותן הנערות ללקוט אלא על רוח שדמית בעיניו כנכרי'

פרשה ג'

וַיִּשָּׂם אֶת כִּסְאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׁרִים, שֶׁהַגָּדוֹל גָּדוֹל קוֹדֵם וְקָרוֹב
 לְרֹאשׁ הַמַּלְכוּת. כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִּים לוֹ מִפְּנֵי גְדוּלָּתוֹ וְכוּלֵם הֵיוּ בְּכוֹפִים
 לוֹ, צוּה לוֹ, מֶה בְּשִׁבְלוֹ: ר' שִׁמ'. וּמִרְדֵּי לֹא יִכְרַע, בְּכֹאֵן סִתָּם
 מִפְּנֵי מֶה לֹא יִכְרַע וְאַחֲרָיו מִפְּרֶשׁ. וַיְהִי כִּאֲמָרם אֵלָיו יוֹם יוֹם וְלֹא
 שָׁמַע אֱלֹדִים וְי'. פֶּתַר! כִּאֲמָרם אֵלָיו יוֹם יוֹם מִדּוּעַ אֲתָה עוֹבֵר
 אֶת מִטַּח הַמֶּלֶךְ הַשֵּׁב לָהֶם תְּשׁוּבָה מִפְּנֵי שִׁיחֻדֵי אֲנִי וְאֵין מִשְׁפָּט
 יִהְיֶה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וּלְכַרֹּעַ בְּלִחֵי לֹה'. וַיֵּרָא הַמֶּן כִּי אֵין מִרְדֵּי סוֹרַע
 וּמִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ, בְּתַחֲלִילָה עַד שֶׁלֹּא הִגִּידוּ לְהַמֶּן שֶׁאֵין מִרְדֵּי סוֹרַע
 וּמִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לֹא נָתַן דַּעְתּוֹ לִרְאוֹת אִם מִשְׁתַּחֲוֹת אִם לֹא סָבֹר הִי
 שֶׁכָּל מִשְׁתַּחֲוִּים לוֹ בְּמִטַּח הַמֶּלֶךְ, כִּיֹּן שֶׁהִגִּידוּ לוֹ שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ
 נָתַן דַּעְתּוֹ לִרְאוֹת אִם מִשְׁתַּחֲוֹת הוּא לוֹ וּמִשְׁתַּחֲוֹת שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ
 וַיִּמְלֹךְ הַמֶּן חַיִּמָּה. וַיְבֹז בְּעֵינָיו לְשַׁלּוֹחַ יָד בְּמִרְדֵּי לְבָדוֹ. כִּי הִגִּידוּ לוֹ
 אֶת מִרְדֵּי, אֵילוֹ הִגִּידוּ לוֹ שֶׁמִּרְדֵּי מִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לֹא הִי מִעֲלֵם
 בְּדַעְתּוֹ לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל עַמּוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לֵאבֹד חַיִּמָּה שְׁלִימָה מִפְּנֵי אִם
 אֶחָד חָבֵל כִּיֹּן שֶׁהִגִּידוּ לוֹ שֶׁהוּא מוֹרַע הַיְּהוּדִים וְאֵין לָךְ אֹמֶת חֲלָשָׁה
 בְּיִשְׂרָאֵל אֹמֶת שְׁעָה וַיִּבְקֹשׁ הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּגֹל
 מִלְּסַח אֲחִישֹׁרֶשׁ עִם מִרְדֵּי. בְּחָדָשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חָדָשׁ נִסָּן וְהַפִּיל
 הוּא הַגּוֹרֵל לִפְנֵי הַמֶּן, מִלֵּא אֲחֵר שֶׁבִקֵּשׁ לְהַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל
 מִהַ שְׁקוֹרִין בְּלֶשֶׁן עִבְרִי גּוֹרֵל קוֹרִין בְּלֶשֶׁן פָּרַס וּמִדֵּי פּוֹר וְאִכּוֹ גּוֹרֵל
 לִפְנֵי בָּחִיו יוֹם וּבָחִיו חָדָשׁ יַעֲלֶה בִּידוֹ לֵאבֹד שׁוֹנְאִיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 וְהַתְּחִיל לְהַפִּיל פּוֹר מִחָדָשׁ נִסָּן שֶׁהִי עוֹמֵד בּוֹ וְהִי מִפִּיל עַל כָּל חָדָשׁ
 וְחָדָשׁ וּמִכָּל חָדָשׁ הַשְּׁנָה לֹא עָלָה בִּידוֹ עַד חָדָשׁ שְׁמִים עֶשֶׂר, בּוֹ עָלָה
 הַגּוֹרֵל שֶׁתַּעֲמֹד לוֹ שְׁעָה לֵאבֹד שׁוֹנְאִיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאַחֵר כִּךְ הַפִּיל פּוֹר
 בְּכַתֵּם יָמִים בְּחָדָשׁ וְהַפִּיל מִיּוֹם אֵל יוֹם וְלֹא עָלָה גּוֹרֵל עַד שֶׁהִגִּיעַ
 לְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם בּוֹ, לִכְךָ נִקְוֶה וּמִחָדָשׁ בְּמִנְיָן לְרַע" לְכַפְרִידוֹ מִחִיבָה

וְהַשְׁמִיטָה אֶרְצָה, לִיתֵן לוֹ חֵן וְחֶסֶד. מִדּוּעַ מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהַבִּירָנִי
 וְאֲנִי נִבְרִי, וְכֵן רָחִיט לְהַבִּירָנִי. וַיֵּן בּוֹעַז וַיֹּאמֶר לָהּ חֲגֹר
 חֲגֹר לִי, לָמָּה שֶׁיִּפְעֻמִּים פִּתְחוֹתָּ הַגֹּדֶר אֲשֶׁר עֲשֵׂיתָ חֲבִיךְ וְחֲמֹךְ
 הַגֹּדֶר אֲשֶׁר עֲשֵׂיתָ אֶרֶץ מוֹלֶדֶתְךָ וְחֲלָכִי אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ חֲמוּל
 שְׁלֹשִׁים, שֶׁאִילוֹ לֹא הָיָה לָךְ אֵב. וְהִם שִׁילַחְתָּ מִשֶּׁם הַיִּיחִי חוֹלָה הַדָּבָר
 כִּי לְהַחֲזִיק מִיִּשְׂרָאֵל יִלָּחֵט, אִם אִילוֹ יִלָּחֵט מִמֶּקוֹם אֲחֵר שֶׁלֹּא מִמֶּקוֹם
 מִסְּחָחִיךְ וּמוֹלֶדֶתְךָ שֶׁאֵין מִכִּירִין אֶחָד הַיִּיחִי חוֹלָה הַדָּבָר כִּי לְהַשְׁאֵל
 לֹאִים יִלָּחֵט מִשֶּׁם, אֲבָל עֲבָדֵינוּ אֵין לְחַלּוֹת הַדָּבָר בְּמֶרֶץ פְּרִנְסָה שֶׁהִי
 חֲבִיךְ וְחֲמֹךְ קִיּוּמִין וְאֵין לְחַלּוֹת הַדָּבָר כִּי לְהַשְׁאֵל לֹאִים יִלָּחֵט מִשֶּׁם
 שֶׁהִי בְּחֹךְ עֲמֹךְ יִשְׁבֵּת וְעֲשֵׂיתָ אֶרֶץ מוֹלֶדֶתְךָ וְחֲלָכִי אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא
 יָדַעְתָּ וְקִשָּׁה לְכָל אֶרֶץ לִיקַח אִשָּׁה שֶׁאִינוּ מִכִּיר בָּהּ לְפִיכָךְ אֵין לְחַלּוֹת
 הַדָּבָר שֶׁבָּאֵה לָךְ כִּי אִם לְחַסוֹת תַּחַת כַּנְפֵּינוּ, כֹּל לֶשֶׁן חֲסִיזִין בִּלְעֵי
 אֲבִירֵי אֲחֵרִים (*). יִשְׁלַם ד' פְּעֻלָּתְךָ וְתִהְיֶה מִשְׁכּוֹרֶחֶךָ שְׁלֵמָה, לְפִי שֶׁהִלָּשָׁה
 הַעֲוֹנָה בֵּית אֲבִי וּבֵית מוֹלֶדֶתָה וְיִלָּחֵט לַעַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ מִחֲסֻרָה
 פְּרִנְסָתָהּ וּמִחֲסֻרָה אִישׁ הִרְאִי לָהּ לְפִיכָךְ הִיא מִזְרָחָה יִשְׁלַם ד' פְּעֻלָּתְךָ
 וְתִהְיֶה מִשְׁכּוֹרֶחֶךָ שְׁלֵמָה, פֶּתַר כֹּל מִה שֶׁחֲסֻרָה בְּשִׁבְלִי שִׁילַחְתָּ לְחַסוֹת
 תַּחַת כַּנְפֵּינוּ יִשְׁלַם לָךְ הַקִּבְלָה מִשְׁלֵם פְּרִנְסָה וּמִמָּה אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ.
 וְאֲנִי לֹא אֲרִי, אִינִי חֲסֻדָּה לְהִיּוֹת אֲפִי כֹּחַ מִשְׁכּוֹרֶחֶךָ. וְשִׁבְלָת
 פֶּתַךְ בְּחוּמִין, מִכָּאֵן שֶׁהַחֲמוּךְ יָפָה לִשְׂרֵב. וַיִּצְבֹּט לָהּ קִלִּי, פֶּתַר
 הַמִּיטָה לָהּ כִּמוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ אֲחֵרִים וְחֹךְ וּבֵית הַלְבִּיטָה וּמִפְרֵשׁ בְּגָמֵר מִקּוֹם
 שֶׁבְּנִין בּוֹ. וְתֹאכַל וְתִשְׁבַּע וְתִתֵּן, לְפִי שֶׁאֲחֵר בְּסֻמּוֹךְ וְחֹלָה וְתִתֵּן
 לָהּ אֶת אֲשֶׁר הִתִּירָה מִשְׁבַּע קֹדֶם וְלִימֹךְ שֶׁהִתִּירָה. וְתִתֵּן, הִי
 לִתְקֹד וְתִתֵּן לֶשֶׁן הַפְּעִיל וְסוּף פֶּסוּק פִּתְחָה הִתִּי'וֹ, מִכָּל מִקּוֹם לֶשֶׁן
 מִפְּעִיל הִיא כִּמוֹ הַיִּפְרָה הִיא. גַּם בֵּין הָעֲמֻרִים חֲלָקֵט, שֶׁאִם
 הַמִּלְקָטִים אֵין רֶשֶׁת לְלִקוֹט בֵּין הָעֲמֻרִים שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ הַשְּׁבִלִים מִן
 הָעֲמֻרִים אֲבָל וְ בֵּין הָעֲמֻרִים שֶׁבֶט. וְלֹא תִּכְלִימוּהָ, פֶּתַר לָהּ

הקפיד ושאל עלי' למי הגערה הזאת כאלו גוער בו למה נתן לה רשות ללקוט. ויען הנער הנצב על הקוצרים נערה מואבי' היא השבה עם נעמי משדה מואב, כאלו משיבו חץ זו מחמת קריבות צאה לכאן. ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים, כל זה דברי הנער' על הקוצרים שמספר לבועו שכוננסה זו בשדה זה ללקוט אמרה לו אלקטה נא ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים. וכתבוא וגו' זה שבחה הבית מעט, כאלו משיבו חץ לך להקפיד על דבר זה חפז' היא: כר"י שהרי עמדה מאלו הצוקר ועד עתה ולא לקטה אלא זה מעט לטרך חמיתה שישבת בבית ומלכה לה. זה שבחה הבית מעט, פתר ר' מנחם בר חלבו זה מעט לשבחה הבית. ויאמר בועז אל רוח הלא שמעת בחי אל חלמי ללקוט בשדה אחר, לאחר שיאמר לה אל חלמי ללקוט בשדה אחר מה צריך לומר וגם לא תעבורי חוץ אלא כך אמר לה אל חלמי ללקוט בשדה אחר שלא יפגעוך בשדה אחר שדבר כיעור ומוזל לאשה שנחורים מג"ח זה. אם תאמר חץ כאן יפגעו בי נערי צעו לכך נאמר זכה תרביקין עם נערותי ואת הנערים צויתי לבלתי נגעך, וכן חמיתה אומרת לה טוב בחי כי חלמי עם נערותי ולא יפגעו בך בשדה אחר, ושמא תאמר כמו יקטור זה בעל כורחי יש לי ללכת בשדה אחר לכך נאמר עיניך בשדה אשר יקצורון והלכת אחריהן כלומר עיניך ולבך יהיו אחר הקוצרים שלי ללקוט אחריהם בכל שדה ושדה אשר יקטרו. וכן גם רוח מספרת לחמיתה גם כי אמר אלי עכ הנערים אשר לי חדבקין עד אם כלו את כל הקציר אשר לי. וצמיח, ואם תהי למאה למים דרך בני אדם להיות למאים בעת הקציר מפני חום היום. והלכת אל הכלים ושתי' מאשר ישאבו הגערים, אע"פ ששאר אביונים היוצאים ללקוט אחרי הקוצרים חיים רשאים ללכת אל הכלים לשחות מאשר ישאבון הגערים

מקרא משה כמו שאמר למעלה ומלאך משה אשה בית אשה, אבל
פעמים אשה נשאת לאיש והוא בו בזה אין זו משה שלימה, אבל
אבק משה אשר ייטב כך והוא בוע מודעתו אשר הייתה עם
מעוזו שהוא אדם נדיק ולא יבא בו כך. והנה הוא זורה את
גוף השעורים הלילה, דבר מענה הוא לאשה לבקש איש אחד
בביתו בפניו מפי הגשד אבל הלילה זורה הוא את גוף השעורים
ובואי בלע בנחם וגלית מרגלותיו ושכבת. והוא יגיד לך את אשר
תעשין, אם יקחך לאשה או ישיאך לאחר. תעשין, כמו שיאמר
לרבים תעשו תעשון ק יאמר לגקיבה תעשי תעשין. וחגל, כמו
וחגל כמו וחל וחכלה:

ח צ י

וידוי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת אשה שוכבת
מרגלותיו, מקרא מסורס הוא ופתחו מסופו לראשו זה פתח
שניעור משנתו ופשו ידיו ורגליו והרגיש שהאשה שוכבת מרגלותיו
דבר זה חרד. וילפת, לשון פישוט ידים ורגלים ולשון עיקוס כמנהג
האדם שניעור משנתו פושט ידיו ורגליו ומעקם לכאן ולכאן וכן וילפת שמשן
השטורש"ט בלע, אף כאן וילפת השטורש"ט בלע. ופרשת כנסיך
על אמתך כי גואל אתה, באלו אומרת לא לשם זנות באתי לכאן
אלא להינשא לך כי גואל אתה, מה שמתוס כאן מפורש בסוף הספר
ביום קמתך השדה מיד נעמי מלת רוח המואבי' אשת המת קנית
להקים שם המת על נחלתו. ופרשת כנסיך, לשון יסואין כמו
ואפרש כנפי עליך ואכסה ערוכת. היטבת חסדך האחרון מן
הראשון לבלתי לבת אחרי הבחורים אם רל ואם עשיר, עד
שלא באת אלני הייתי יכול לתלות הדבר שעל כך נחגיגת שהיום

חשיבו פני' ריקם נלאשקוודיט'ם בלע', כמו הנערים אשר לך היו עמנו ולא הכלחטם, שפחד' לא אלנו מהם ולא מנעטם מכל אשר שאלו ממנו, וכן חין מכלים דבר בארץ שפתחנו חין אדם מונע מחבירו דבר, ואשט'ל אל"טר שקוודיט'ד בלע', לפי שכולם מליחים ואין בם חביון כמו שמפרש מקום שאין שם מחסור כל דבר אשר בארץ. וגם שול תשולו לה מן הצבחים, פחד' השלך תשליטו לה מלא פיסת יד שאדם חופם בשעת קצירה קורא לבתים וכן בלשון המשנה מלאן לבתים או כחכות. שול תשולו, מגורת שלל כמו סך חסות: ר' שמ'. שול תשולו, שכן תשכחו עשו עלמיכם כאלו אחס שוכחים. איפה לקטת היום ואנה עשיית, לשון ריוח ולשון שכר כמו עשה לי את החיל הזה ומתרג' קנה לי, וכן ותעש הארץ בשבע שני השבע שפחד' הרחימה, וכן ועשת את החבואה לשל'. אנה עשית או אשיט וודינר' בלע'. יהי מכירך ברוך, כמו איש מאת מכירו. מה רחמה געמי לשאל לה איפה לקטת היום ומה רחמה לומר יהי מכירך ברוך אללא כיון שרחמה שהביאה איפה שעורים ליום אחד מה שאין אדם אחד היואל ללקוט אחרי הקוצרים יכול ללקוט לעשרה ימים אמרה חין זה לקט, שמא אלל אחד קרובינו ליקטת היום שהבאת כל זה אמרה לה איפה ליקטת היום שאי אפשר להביא כל כך אללא אם כן ליקטת אלל אחד ממכירנו, לפיכך היא אומרת יהי מכירך ברוך. וגם כי אמר אלי, לבד הטובה אשר עשה עמי היום. עד אם כלו, פחד' עד אשר כלו וכן אם רחץ עד אשר רחץ.

פרשה ג'

מודעתנו, מודעת שם דבר הוא כמו מודע: ר' שמ'. בחי
הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך, לגל איש שחבא נישאחצלו

חרגונו לחתר כסי וטמור, אחר בית משרנו. פלוני, כמו כי יפלא
 מתוך הדבר וחרגונו ארי יתכסי. אלמוני, לשון אלם שנתחק
 סדר ולא נחגלה עד היום. ואני אמרתי אגלה אונך לאמר
 וידעה כי אין זולתך לגאול ואנכי אחריך, פתחנו וחדעה שאין
 זולתך קרוב אחר לגאול כי אם אני, אני קרוב אחריך יותר מכל
 קרובי אלימלך. ביום קנותך השדה מיד נעמי ומיד רוח המואבי.
 אשה המה קנית, פתח את ראשי^י לגאול את השדה מיד אוחז
 אם לא תקנהו בתחילה מיד נעמי ומיד רוח המואבי אשה המה
 של אשר לאלימלך וכל אשר לכליון ומחלון משועבדים לשותיהם
 נחוצתם ואין הרקעות שלהן מקיץ אלא למי שיקנה את רוח
 המואבי לו לאשה כדי להקים שם המה על נחלתו, שכל מי שיעבור
 אל השדה וישאל למי השדה זו ישיבהו של איש פלוני הוא ויהא
 ואלא של מחלון הי' ישיבהו הוא נשא את אלמנתו ומלא שם המה
 סר על נחלתו. פן אשחית את נחלתי, איני יכול לגאול נחלי
 כי אם לא אחסר את נחלתי ואיני חנה להשחית את נחלתי כדי
 לגאול נחלתי אחרים. שלף איש נעלו ונתן לרעהו, מה שהוחת
 נללו עכשיו קונין בקיץ בכסף בגדיהם היו דוחות הראשונים קונין
 על ידי שלף איש נעלו ונתן לרעהו. וזאת התעודה בישראל,
 בקיץ הוא עדות בישראל. שלאחר שמעידן עדים שהקנה לו בקיץ
 אין לאחר, קיץ כלום חרעומות. להקים שם המה על נחלתו ולא
 יכרת שם המה וגו', כל אדם מישראל אפי' רחוק שלא הי' מקרובי
 אלימלך והי' קונה את רוח המואבי לו לאשה וגו' הי' קונה את
 השדה מיד נעמי אפי' ק הי' מקיים שם המה על נחלתו לפי שהרקעות
 משועבדים לנחוצתם אבל מעם אחיו ומשער מקומו הי' נכרת שם
 המה, אבל עכשיו נשא את רוח המואבי אשה מחלון אחד מקרובי
 אלימלך לא יכרת שם המה מעם אחיו ומשגג מקומו. כרחל

לא מחר תחני עיניך בלחד מן הבחורים ותינשאי לו שחלה לשה בבחור
 דל חזקן עשיר אבל עכשיו נחברר הדבר שלא בלח חלל לשם שמים
 להתגייר. כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל אח, פתח' יש
 חדם שמשא לשה מתשפחה ובוש ומתגנה בה מפני משפחה אבל
 חני חס לשה לוחך חני מתגנה כך חלל מתכבד ומתעור כך כי
 יודע כל שער עמי כי אשת חיל אח ואשת חיל עטרת בעלה: ר'
 יוסי. ממני, יוחר ממני: ר' שמ'. ליני הליליה והי' בבקר אם
 יגאלך טוב יגאל, פתח' חס יגאלך גואל הקחב ממני הרי טוב יגאל.
 ויאמר אל יודע, מוסב על ותקום בטרם ימר וגו' הוא יורה
 לקום כי חמר חן כבודי שידע כי בלה האשה הגון. רבי, כמו
 הבה נתחכמה לו. המטפחת, טלית. שש שעורים, שש מדות
 שעורים במידה היוצאה ורגיל בעיר. ויאמר מי את בתי, פתח'
 מה מלאת בתי, וכן יבואו אל אחיהם ויאמרו מי אחס שפתחו מה
 מלאתם. ותגר לה את כל אשר עשה לה האיש, שהבטיחה
 לכונסה. ויאמר שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי אל
 תבואי ריקם אל חמותך, שחס חומר מה לך בך בשש השעורים
 מאחר שהבטיחך לישא לוחך הרי כל אשר לו בידך לך הולך לפרס
 לא לטרי נתן לי חלל כי חמר חלי אל תבואי ריקם אל חמותך.
 ויאמר שבי בתי, המחיתי. כי לא ישקט האיש, חמר שקט
 לך לכלות הדבר בבקר. כי אם בלה, עד שיכלה האיש את דבר
 היום אשר דבר בועז אל רוח:

פרשה ד'

ויאבזר סורה שבה פה פלוני אלמוני, פתח' יש לי לגלות
 לך בדבר טומון ומססה, ודומה לו אל מקום פלוני אלמוני ממנה

פירושם על איכה לרשב"ם לר' יוסף קרא לר' פנחס ולאיש פלוגי ז"ל

המקונן אשר יסד מגילת קינות אחו שיטתו לקון בנחג
שבעולס בני האדם אשר האלמנה הנשורה יחידה ונדודה שסלה
וגלמודה מכל ילדי ומאשה קוראה למקוננת להרבות קינות עלי
ופעמים הן מקוננות במקום האלמנה כאלו הגיע הרעה עלי
ופעמים הן מדברות לאלמנה בקינות ומחלונות עלי ופעמים סן
מספרות קורות ואדות האלמנה לאחרים מחך קינות . כן יסד
המקון הזה את קינתו על ישראל פעמים הוא מדבר במקום נוסח
ישראל ופעמים הוא מדבר אלי ופעמים לאחרים עלי . ואמר
רבותי ירמי' כחב מגילה זאת והיא המגילה אשר שרץ יהויקים מלך
יהודה בלש אשר על סלח ועל אוחס שטרפה הוסיף עלי דברים
שאמר (ירמיה ל"ז) ועוד מסך עלי דברים רבים כהמה כי מחללה
לא גבתם בלח עד לבסוף:

פרשה א'

ברדה שס דבר יחידות ודוגמתו דבר , משל . העיר , ירושלים .
רבותי , כו"ד חונה יחירה כי אס שהמעשה קבוע ורגיל להיות חמיד

וכלאה אשר בנו שחידם וג', מה ראו הזקנים להאכיר אשר בנו
 שחידם את בית ישראל בכאן חלל ראו כשאמר לו בועז לגאול לגאול
 את השדה הי' מוזמן לגאול ואמר חנני לגאול כשאמר בועז ואמר לו
 ביום קטן את השדה מיד נעמי ומאת רות המואבי' אשת המת קמה
 להקים שם המת על נחלתו השיבו הגאול לא אוכל לגאול לי פן
 אשחית את נחלתי הבינו הזקנים שאינו מסרב לגאול חלל מפני רות
 המואבי' שגנאי הי' לו לקחתה לפיכך אמרו לו הזקנים יתן ל' את
 האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שחידם את בית ישראל,
 רחל ולאה עובדי ע"ז היו בא יעקב וגו' אוחס וגאלו ובנו שחידם
 את בית ישראל, ולא עוד חלל זקינו פרץ ילא מחמר, וכל משפחתיו
 ילאה מחמר אף אתה חס אתה נשא את רות המואבי' אין אתה
 מחגגה בה, יהי רצון סיחן ל' את האשה הבאה אל ביתך כרחל
 וכלאה. ועשה חיל באפרתה, פתח' שילח המלכות מן הארע אשר
 יין. לך מן הנערה הזאת, שאין חיל האמור כאן חלל מלכות נעמן
 שנאמר בשאול ויעז חיל. וקרא שם בבית לחם, יהי רצון שחולד
 בן ויקרא בו שמך. שם האמור כאן הוא בן כמו והברתי לבבל שם
 ושאר מן ונכד, שם האמור בכל כ"ד ספרים הוא בן, ויקרא בהם
 שמי. ויקרא שמו בישראל, ויהי רצון שיחזקיים בעולם שיראה
 ארע ואריך ימים. והי' לך למשיבת נפש ולכלכל את שיבתך,
 ואם תאמר רות ילדה ונעמי איך יהי' למשיבת נפש לכך נאמר אשר
 להבנתך ילדתו. וחקראנה שמו עובד, לומר זה יהא עובד את נעמי
 ומכלכל את שיבתה. ואלה חולדות פרץ, מה ראה הכתוב לייחס
 כאן חולדת פרץ חלל ללמדך שבשביל שבאה רות לחסות תחת כנפי
 השכינה ילאה ממנה מלכות הדק שחפרה בימיו: ר' יוסי. ואלה
 חולדות פרץ, לפי שייחס את דוד על שמה של רות המואבי' חזר
 וייחסו על שם יהודה: ר' בנא שלמה:

פירושם על פנילת אסתר לר' יוסף קרא לרשב"ם ולאיש פלוגי ר"ל

פרשה א'

ויהי בימי אחשורוש

דברים שמספר למטה האקרה בימי.

הוא אחשורוש, כהאכיר שמו מגיד לנו על מה מלך. המלך
שהיה ועד כש, האזן וסם מרחקים זה מה וביניהם שבע ועשרים
ומאה מדינה: ר' יוס'. ורבי יוס' (אומר למה מדיע לנו שמלך
בשבע ועשרים ומאה מדינה לפי שעתיד לומר בענין וישלח ספרים
אל כל מדינת המלך אל שבע ועשרים וגו' וקדם ולימוד שמלך
בשבע ועשרים ומאה מדינה. בימים ההם. זהו ויהי בימי שלמעלה")
מה שנעשה בימי. אשר בשושן הבירה, ראשית ממלכתו ועיר מלוכה
היתה לו על קן עשה בה עסקי מלכותו וממשלתו ויסד בה כסא
מלכותו: ר' שמ'. בשנת שלש למלכו, פתח' כאשר חקקה הממלכה ביד
היא שנת שלש למלכו עשה משתה וגו' שנה ראשונה ושייח' הייתה הממלכה
רעה ככל מלך ומלך שרפה ורך במלכותו כשמשון תחילה: ר' יוס'.
הפרחמים, שלטונים שלהם היו קורין פרחמים. בהראותו את עושר

(י) ואזי פ"ס הוא ת"ל ר' שמאל.
(כ) בב"י פ"ל משה.

•

אויבי שמעו, שהיתה גזירה נגזרה מאתך. הבאתה יום קראת,
מנחה שמים שקראת על ידי הגביא לבוא נבוכדנצר על ירושלים
ולהחריבה. אמר ר' לוי שמונה שנים היתה בת קול מפוללת בביתו
של אחיו רשע ואמרה עבדא בישא קוס חחב ביתא דמתך דנחאי
לא שמע לי:

פרשה ב'

איבה יעיב, פתחו ימשיך לשון עבים. ולא זכר הרום
רגליו, בית המקדש שהוא הדוס רגליו כמו שאמר ישעי' ושוליו מלאים
אח ההיכל ופתחו בו אנשי פתרון הוא יושב על כסא רם וישא
והדוס רגליו ממלאים אח ההיכל כלומר שגבוה כל כך שבשמים הבין
נשאו והדוס רגליו מגיעין להיכל שלמטה, וכן ישעי' הוא אומר השמים
נשאי והארץ הדוס רגלי, ופי' יונתן זה בית המקדש. השיב אחר
ימינו, שהיתה ממונה על ישראל עד עכשיו שהאומות רעים שנאמר
ימיק ד' נאדרי יבח ימיק ד' תרעץ אויב ועכשיו עמדה לו מנגד.
השיב אחר ימינו, בלד ימינו רעיון שמי' (2) בלעז, כלומר
השיב ידו מלעזרם כשם שהי' למוד לשעבר. נצב ימינו בצר,
ימינו שהיתה עומדת להם לעזרה הפכה להם להיזת רעה. וירב
בבת יהודה, פתח' ויגדל בבית יהודה. תאנייה ואניי', חמיטת
ואבילות. ואלו הי' נקוד וירב הי' פתח' ויגדל כמו וירב העם.
ויחמם כגן שבו, ויחמם פתח' ויגל' (3) אינילח'ר בלעז כמו נארת
נרית עבדך. נטה קו, נטה עליהם מדת הדין. אומללו, נתח

(2) Retirast sa main, et jogg en sich seine Hand.

(3) קרוב רברים יש באן בי ויגל הוא חגמת וירב ועיין ברש"י.

שומאתה בשולי' לא זכרה, דברו הגבוי'ם לשון נקי' שלי' הוא
 מקום ערוחה, וכן פתח' בהיותה בשלוחתה וטומאתה בשולי' שהיתה
 חנה תחת בעלה בזהב' ל' אח יהודה והמה פונים אל אלהיהם
 ולא זכרה כי מרה תהי' באחרונה. וחרד פלאים, כמו והפלה
 ל' אח מנחך. כי הגדיל אויב, כלומר כי הגדיל אויב לעשות.
 כי ראתה גוים באו מקרשה, אשר טיח לשעבר לא יבאו בקהל
 לך, חותן שלא היו כשרין לבוא בקהל כגון עמון ומואב ואחזם עד דור
 שלישי והם באו מקדשה ולשעבר לא היו ראויין לבא בקהל ל' ועכשיו באו
 אפי' מקדשה שלא תאמר בני אדם שהן זרים ליכנס לבד בקדש אבל
 סירים הן לבא בקהל גם הם באו מקדשה. ווללה, לשון אולל, כי
 הייתי זולת לבני אדם. לא אליכם כל עובדי דרך, לא יבא
 אליכם כל עובדי דרך מה שהגיע אלי בעמי. הביטו וראו אם
 יש מכאוב במכאובי, אשר פעל עמי כמה דורות חטאו מיזם שגכנסו
 לארץ ובטלן לא נחרבה ירחלים בימיהן אלא בימינו. אשר הוצה
 ד' ביום חרון אפו, אשר שבר ביום חרון אפו. ממרום שלא
 בעצמותי, כמו וירד על הגרובים ועל החימוח אח האב. נשקד על
 פשעי בידו, פי' ניבט על פשעי כמו ועולתה קפלה פי' ופת' טפה
 ומביט על כל פשעי והכל פקד בידו. ישחרגו, פשעים רבו והלם
 עד שרבו שריגים עד שעלו על אחרי והכשיל נחי. סלה כל אבירי,
 סלה מגורת וסר מרע משחולל שפת' עשוי' כמסילה והכל דשן זה
 אף כאן סלה רמס כל אבירי ושימם כעפר לדש. נת דרך ד'
 לבחולת בת יהודה, לעם יהודה שדומה לבחולה היושבת בשלוחתם
 שלא נסתה כף רגלה הצג על הארץ. פרשה ציון, שזרה ידי
 כמו הלא פרח לרעב לחמך שפתחתו בנע לרעב וק לא יפרשו להם
 על אבל לנחמו פתחת לא שברו לחם על אבל להבירא. קראתי
 למארהבי המה רימוני, חומות עולם שדבקתי בהן בזהב כמו בני
 אשר ובני בבל וע' הם הריעו לי יחר מכל החומות. מיני
 תמרמרו, כחותה ששנים נחמחו בני מעי' פתח' מעי' רחמו. כל

פרשת ג'

אני הגבר ראה עני, גרנטמליי"א ודו"ד' (בלע"ז כלומר כך
 אני אדמה עלי, יכול כל אדם לומר זה הגבר ראה עני. בשבט
 עברתו, של הקב"ה שכל הגבאים נחנכו על חורבן הבית ובסלס
 לא נחרב הבית בימיהם חלל בימי... אך בי ישוב יהפוך ידו כל
 היום, כל האומות חוטאין ואין לך אומה בעולם שהקב"ה פוקד
 חריר עוונה עלי' חלל על ישראל הה"ל אך בי ישוב יהפוך ידו כל
 היום. בלה בשרי ועורי, כלומ' לבול עץ חסגוד. בנה עלי,
 מלכות. ויקף ראש ותלאה, לשון עייפות וגיעות. במחשכים
 הושיבני כמתי עולם, כמו והי' לך ד' לאור עולם מעולם. אע"פ
 שהשיבני במחשכים גדר בערי שלא אצא, ואילו הושיבני במחשכים
 ולא גדר בערי הי' לי קשה ללכת וכל שכן שהשיבני במחשכים וגדר
 בערי, ולא עוד אעפ"י שגדר בערי הכביר נחשתי נחשתיים שאני
 חסוד בהם כבידים הם כל כך שאיני יכול ללכת בהן, ואפי' אם
 הושיבני לאור עולם יומם ואפי' לא גדר בערי שמא תאמר אם אבקש
 משם את ד' ומלאחי שהרי מידתו מוליד ממסגר חסיר ומצית כל
 יסבי תשך ואם אועק ואשוע סחם תפילתי, גדר דרכי בגוית
 נתיבותי. עוה, חד'') דהו' פרי בחר חורתי' פרי בחרה עד לאשתכח
 יביב בצבל רחמי' יחיה חד' בצל וחיים ביה דהוה ירושלמי את' לי
 מתי אחית ח"ל הה"ל גדר דרכי בגוית. דרכי סודר, סך את
 דרך בסירים שאינו יכול למלא נתיבות. ויפשיחני, פחד ויבקיעני
 מן-חילן שפשה (שביעית ל"ח). כמטרה לחץ, שכל החמה לירוח
 מורה זו כל האומות. הביא בכליותי בני אשפתו, משהקומי לי

41. Wahrscheinlich je ressemble voir, ich gleiche zu sehen.

42. פרי ירושלמי. מה מצינו שני פירי ה' ויפשיח ויבה פסקה גדר בערי.

ולפסקו, וכל לשון אומלל פחד פסק וכן פרח הלצחן אומלל, פסק
 מעשות פרי כשם שהי' למד וכן רבנן ביום אומללה פסקה מלהאליד
 ועמדה מלדת. מלכה ושרי' בגוים אין חורה, כלומר אין יכולין
 לעסוק בחורה בגלות מרחב עבודה, וגם נביאי' לא מלאו חזק מהי'
 מיום שגלו. מה אשוה לך ואנחמך, שאוכל לומר והלא לאומה
 אחרת אירע כאשר אירע לך שאין לך אומה שאירע לה כשם שאירע
 לך שחראי אותה ונחמת, ומי גרם לך כל הרעה הזאת נביאיך שחזו
 לך שוא ותפל כשם שאמר יחזקאל אמור על טחי תפל. תפל, הוא
 חומר שאין הסיד מעורב בו שאין הסיד דבוק בקור אלא כיום טחים
 בכותל ומחר באים רוחות גדולות ומפילין אותו חץ כאן נביאיך חזו
 לך שוא ותפל שחזו לך משאות שוא ומדוחים לאחר יחי' לך שלום.
 ולא גילו על עונך, ולא גילו אחריתך כי מרה תהי' אחריתך.
 להשיב שביתך, כדי שתשוב בתשובה ושב ד' אלהיך את שביתך
 ורחמך. ומדוחים, שהדוחו אהבם מדרכי המקום. בצע אמרתו
 אשו צוה וגו', השלים דברתו אשר גזר מימי קדם שהיתה גזירה
 מימי משה והשימותי את מקדשיכם. בצע, פחד השלים כמו והלא
 ביצנע את כל מעשהו. בתחלה לא נעקו אלי בלבם אבל כשבאתם
 להם לרה וטקה צעק לבם אל ד'. אל תחני פונת לך, פת'
 מעגל כמו עיני נגדה ולא תדמה מאין הפונות. קומי רנני בלילה,
 שקרוי רון כשישאו בני אדם קולם וירחו כאשר יגילו כך קרוי רון בשיתן
 קולו בבכי, כי רון לשון המון ולשון הון למשום וכן לקינה כדאמרינן
 ותעבור הרינה במחנה. למי עוללת בה, כאשר עוללת לי השמע.
 עם שתאכלנה נשים פרים עוללי טפוחים כשם שנשים רחמיות ציטן
 ילדיהן להברות למו, מי ראה שיהרג במקדש ד' כהן ונביא כשם
 שנהרגו על עבודתן כהנים. חקרא כיום מועד מגורי מסביב,
 חקרא מועד לשבור האומות שהייתי להם מגור מסביב כיום מועד
 שיקרא עלי לשבור בחורי. אשר טפחתי, הגדלתי טפחים
 בבימי בא ארץ וכלם:

וידוע על גזירה שנגזרה עליו. כי נטל עליו, כשה' נטל עליו שום
 גזירה. אך ר' מנחם בר חילבו פי' וידוע לשון מחשבה וק פי' ישב
 בדד וחשב בדברי תורה והמקום נטל עליו שכן טוב כמו כאשר
 דמיתי. ואני פירשתי אחר הענין. כי לא יזנח לעולם ד', עכשיו
 סתן טעם על כל מה האמור למעלה מפני מה טוב לגבר כי ישא
 על מעשיו כלומר טוב להם לישראל לישא על האומות ואין טוב
 באלהם שישב בדד וידוע על כל מה שהקב"ה נטל עליו. יתן למכרו
 לחי, כי לא יזנח לעולם ד', אם היוס משא על האומות מחר
 ירע את עונם כך היא המדה. אם הוגה, ואם שבר אותם יחזיר
 וירחם כרחב חסדיו. כי לא ענה מלבו ויגה בני איש, כי לא
 מלבו ומרעו ענה בני איש והאנה אותם ואין רעו וחפץ לדכא
 תחת רגליו כל אסירי ארץ כל המאסרין בייסורין, כי לא מלבו
 ענה מוסב אף לדכא תחת רגליו וכה פתח' כי לא מלבו ולא לרעם
 לדכא תחת רגליו כל אסירי ארץ כל הנכנעים בעמל ולא מלבו להטות
 משפט גבר נגד פני עלין לעוה אדם בריב ד' לא ראה. לא ראה,
 פתח' לא האכר בעימו לעוה אדם בריב כמו רואה אני את דברך.
 לא ראה כוונתו ד' בלע"ז. מי זה אמר ויהי ד' לא צוה, אם
 אחר כך אדם שמי דבר זה שישר בעיני המקום לעוה אדם בריב
 ולדכא תחת רגליו כל אסירי ארץ אל תאמין שדבר זה ד' לא טע
 מהיכן ילמד עמל מאן בא להם שדכאין אסירי ארץ מאן באין
 עליהן יסורין לעולם וכי עולם הפקר הוא, והאיל ד' לא טע מפי
 עלין לא תצא הרעות והטוב, אלא מאילי' בזה הרעה על עשי
 הרעה והטובה על עשי הטובה. ממנו למידין שאלה גורם רעה
 לעצמו וגורם טובה לעצמו ומאחר שהעולם גרמו רעה לעצמן על עשי
 רעה בייסורין באין על האדם אין לו להתאונן לאדם על ייסורין
 ועל מדה פורעניות אלא מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו

למטרה ירה בו חיצים שאדם מניח חילו צאשפה. ויגדלם בחצץ שיני,
שכשהיו מגלן אוחן היו לשין בעפר לחמם והעפר הי' נכנס בין שיניהם
והיו שיניהם משחברין. נשייתי טובה, כל אדם שמוליכין אותו בשבי
הוא נשוי מכל טובה. (זכור תזכור^י), יודע אני כי פנה היום בין
סתהא עמי ומרודי. ותשוח עלי נפשי, עד שיבא אותו יום תשוח
עלי נפשי וק' יסד ר' אליעזר קלירי (צפ' זכור), „בזאת ידעתי כי
יש לך לזכור אבל תשוח נפשי עד שתזכור“. זאת אשיב אל לבי,
בנפשי שוחה על אורד^י) גלותי אשיב אל לבי ועל ק' אוחיל.
ומה הוא הדבר שאשיב אל לבי חסדי ד' כי לא חמנו, אשר גמלתי
מהם והחסדים שגמלתי ברחמי כי לא חמנו שלא חמנו ביד נבוכדנצר
ודבר זה גרם שלא חמנו בידם כי לא כלו רחמי של הקב"ה שגמלתי
ברחמי שלא חמנו לשעבר בגלות צבל מוצטח אני שלא יכלה רחמי
ממי בגלות שלא נכלה בגלות זה. חדשים לבקרים רבה אמונתך,
החסדים שהראתי בצבל שלא חמנו ולא בצבל בלבד הראתי חסדי
אלה החדשים לבקרים בכל יום ויום מתחדשים החסדים שלא אחד
בלבד עמד עלינו ללוחינו לולי חסדיך שמילנו מידם. רבה אמונתך,
אמונתך שהיה רבה שהבטיחו ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם
היא עמדה לאבותינו ולנו שלא כילום המלכיות. טוב ד' לקיוו,
טוב ויחיל ודומם, פחד ויהי' מלפני לתשועת ד'. דומם, פחד
מלפני כמו דומם עד הגיענו אליכם. טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו,
כרי מלח כשחקן אשרי לו לאדם שפרע כבר כל שטרי חובותיו שאעפ"י
שהוא רעב יהי' שמח לאחר זמן אשריהם לישראל שנטלו כבר איספוספסן
 שלהן על עומתיהם ואוי להם לאומות העולם שעתידין ללקות על
כל עומתיהם, וכך הוא אומר חס עוזך בת ציון לא יסיף להגלותך
פקד עוק בת אדום. ישב ברד וידום, אין טוב באדם שיטב ביד

חבדה חקוהי, חבל חמי חינו ק חלא חלפי שפז מים עלי ראשי
 ואמי יסל לחור עמרחי חס וטלום ליה חנא חוביד סברי חנדי חלא
 קראתי שימך די מבור תחתיות, מגלות חזום שנמשל לבור תחתיות.
 קולי שמעת וגו', בגלות אחס. קרבת ביום אקראך, ביום
 שקראתיך מעמי מלכס הכ"ד ויחננו בני ישראל מן העבדות ועסקו.
 ראית די עותתי, עיוות שנעשה לי, שפטה משפטי. תחן לחם
 מצינת לב, כמו אשר תגן לך. חלאחך, כל חלאות שהבאת
 עלי חביא להם. וכן חמלא בסוף חלפ"ח בית"ח שחחר על האותות
 לפיים בהם ואומר ק פסם שעשית לס כן עשית לבם.

פרשה ד'

איבה יועם זהב, איבה יחשך כמו כל הגוים לא עממוך
 וכן אחיס לא עממו ופח' איבה יועם זהב איבה נחשך לפיהם וחולרם
 של בני ציון שהי' קלסחר פניהם מלהיר מהב. ישנא הכחם הטוב,
 ואיבה ישחנה זיו פניהם של בני ציון שהי' דומה לנחם הטוב לחור
 הטוב כל חבן הטוב וכל חבן יקרה קורא נחם הטוב ונחם טהור
 ושם שחמר חיוב נחם טהור לא חסולה שחם חרם חור בגדי חשם
 חסלת ורקמה, וכל בגד וכל כלי חור חינו קרזי נחם טהור חלא
 חבנים מוכות ומרגליות הם נקראים נחם טהור. חשחמכנה אבני
 קודש, הקטעים בהם. בני ציון היקרים המסולאים בפז, שהי'
 פיהם מלילות כמראה פז חך נהפך חארם שחשבו לנצלי חרם
 חשח ידי חור. דבר זה גרם גם חנן חלצו שר הגיקו גוריות,
 חלא חחר חוליו כמו וחלע חח חבנים. חנן זה כחמלה גוריו
 חשח חרזי לחך מחיגו וחראה חוחם להם כדי שיבואו ויגנו, חבן

שגרתו לו להביא רעה עליו. וכן יתחודה נחפשה דרמיו ונחקורה.
 ושובה עד ל'. נשא לבבינו אל כפיים, פתח' עם כפיים וכה
 פתח' נשא לבבינו עם כפיים אל ל' בשמים ולא שיפרח כפיו השמימה
 והי' בלבו ובידו מלא עבירות משלו^ל משל לאדם שנובל ואוחז השרך
 בידו השליך השרך עלתה לו עבילה לא השליך השרך מידו לא עלתה
 לו עבילה אף נשא לבבו עם כפיו אל ה' השמימה תשובתו מחקבלת.
 הוא שיסד ר' שלמה הבבלי^ל שיה' לנפ' שית הקרב שלך שך עבילה
 מעל. נחנו פשענו ומרינו, הי' לך לסלוח ואחה לא סלחת,
 נחנו עשינו את שלנו שאין אדם אשר לא יחטא ואחה לא עשית את
 שלך שאתה נקראת מרבה לסלוח ואחה לא סלחת. ומדרש נחנו פשענו
 ומרינו ואחה לא סלחת, פתח' אם אנו עשינו שלא כדן וגם אחה
 נהגת עמנו שלא כשורה ואם אנחנו פשענו ומרינו הי' לך לסלוח ואחה
 לא סלחת, והוא ששינו במכילתא נמלאת אחה אומר שלשה תובעים
 הם אחד חבט כבוד הבן ולא חבט כבוד האב זה יונה שבקש לבטל
 דברי המקום שלא לחייב את ישר' וקם לבחור חרשישה לפי שאומות
 עולם קרובי תשובה הם אם אלך אל מינה כדבר ל' ויחזרו בתשובה
 ממלא הקב"ה כועס על ישראל ששלח אליהם ביד כמה נביאים שיחזרו
 בתשובה ולא חזרו. ואחד חבט כבוד האב ולא חבט כבוד הבן זה
 אליהו שאמר קנא קנאתי לל' אלהי ישראל כי עזבו בריחך ישראל.
 ואחד חבט כבוד האב וכבוד הבן זה ירמי' שאמר נחנו פשענו ומרינו
 ואחה לא סלחת. סחי ומאוס, פתח' כמו טלטול כמו ונסחתם
 מעל האדמה וטלטלינן. חשימיני, פתח' אחה משיס דבר זה הוזה.
 השאת, תגורת עד אשר אם שאלו ערים תגורת שואה ומשואה.
 פאין הפיגות, מאין מעור. עיני עייללה לנפשי, עוזותינו הנו
 אלה. צמחו בבור חיי, ואעפ"י שצמחו בבור חיי איני יכול לעלות
 מחוכו לא שח לבו גם לזאת עד שידו חבן בי. צפו מים על ראשי
 אבורתי נגורתי, שבוין שאלם בבור עד ארמונותיו או עד מתניו
 עדיין יש תקוה אבל כשמים נפו עלי ראשו אז תאבד תקותו ואומנו

ואלו מחלבי ואלו עגס מפנימים ועכשיו חשך משחור חארים. לא
 גברו בחוצות, לאחס שראו לאחס לשעבר לא הכירו לאחס להבא.
 צפר עורם על עצמם, לפד דקוריי"ר בלע"ז. טובים היו חללי
 חרב מחללי רעב, אלו אמר טובים היו חללי חרב ושחק הייתי
 מתן טעם לדבר למה טובים היו חללי חרב ודומה שך עליה בדעתו
 למת למה טוב להם לאחס שמתו במחב מחותן שמתו ברעב שחותן
 שמתו ברעב כשטועמין להם חמבות שדי ואוכלין הרבה ומחזקעין
 מיטיבין שנקלחו מחמת הרעב ויוזבו מדוקרים פתח' משוקעים חז"ח.
 שאוכלין חמבות שדי וגפן חטול מחמת הריעי שינא חזן לכריסן. ידי
 נשים רחמניות, לשעבר בשלו ילדיהן עכשיו היו לברות למו להברות
 לעצמן. לא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי חבל, שיבא נר וארז
 בשערי ירושלים, ומי גרס להם מחטאות נביאי' וכהנ'. נעו עורים
 בחוצות, מחמת שנגאלו בדם כל כך שלא יוכלו יגעו בלבושיהם.
 סורו טמא קראו למו סורו סורו אל חגעו כי נצו וגם נעו, מחמתיו
 של הקב"ה. נא כמו חנו לך למחב כי נלא חלא שפת' חנו כנף למחב
 כי נשף כבודו חף כאן כי נא עפו שסרו מדרכי המקום וגם נעו וגם
 הביעו נעחקו מחמתיו. אמרו בגוים, כגלו בן האומות היו האומות
 לחמרים עליהם לא יוסיפו לחזר ולגור בארצם. פני ד' חלקם,
 הביטם על פני כל הארץ וג' להביטם, כל זה דברי האומות. עודינה
 חכלינה עינינו אל עזרתינו הבל, עדיין היינו יכולים לנפות על
 עזרת מלרים שכתב בהם מלרים הבל וריק הם לא יבואו, לשון בני
 אדם הוא כשאדם מלפה לחברו וחברו לא בא הוא אומר עד עכשיו
 הייתי מלפה לעזרת הבל, עודינה חכלינה עינינו אנקור"ל פוריימ"ש
 טאט"ר חול"א") בלע"ז. צרו צעדינו, לחן לשון שמחה וחרכה כלומר
 שמתו לעדינו מלכת ברחובותינו. קלים היו רודפינו מנשרי שמים,
 ומפר' והלך איך היו קלים שעל ההרים דלקו דרכי של חדף חס

*) Ancora porremo notre oell, noch wird vermögen (oder werden wir hin-
 sieden vor porgere) unser Auge.

Commentarien

zu

Esther, Ruth und den Klageliedern

von

**R. Menachem b. Chelbo, R. Tobia b. Elieser,
R. Josef Kara, R. Samuel b. Meir und
einem Ungenannten.**

Zum ersten Male herausgegeben

von

Adolph Jellinek.

Leipzig, 1855.

Druck und Verlag von Leopold Schnauss.

In Commission bei Wolfgang Gerhard.

שיגענו אין אומות העולם ממימים אוחן לנו אלא באין ומטולין ממנו.
 מצרים נחנו יד, דגשות שבל"ן באה במקום נ"ן שמת כמו שיאמר
 נחנו יד כלומר שנחנו להם יד שנהי' שמעין להן וכפופין להם ונחם
 שר לעזרה. אשור לשבוע לחם, וגם לבני אשור קשרנו אסבג
 לשבוע לחם. אבותינו חטאו ואינם, כלומר אעפ"י שכבר מתו
 להם עוונותיהם סבלנו. עורנו כתנור נכמרו, נקמץ העור ונעשם
 קמטין כאלו שרף כתנור אש, כל דבר שנמתח מתחלה ונחר ונקמץ
 עוד קרני סמר, כמו בושלי כמרין (ברכות מ"ב) על שם שמקבלין
 אוחן לחמים המאוחרין לבישול וממיסין אוחן אל כלי אחר כדי
 שיחבשלו. על זה הי' דוד לבנו על דוד ציון, מיה לו כל הצרות
 המכרות למעלה שעברו עליהן ובסוף לא נאמר על זה הי' דוד לבנו
 כי אם על הר ציון ששם מלמד שקשה להם חורבן הבית מכל הצרות
 שעברו עליהם. שועלים הלכו בו, רמסו וכבשו בו פתח דשו כמס
 וחימין ( ) האליך בהן כדי עבד טבורין, וכוא שסד
 ובינו גר שום דשו בו שועלים ונחרש למחרשות. השיבנו די
 אליך ונשובה חדש ימינו כקדם.

ידע שהוא צורח לו דרך המישור חדף אחריז אבל כיוצא שחלום
 לו הכרה שלם מתחיל מלחמתי ולא יחיינו אחריז בחרים אבל חל
 על הכרים דלקוט, דרך של חדף לרחוק ביעזב ומלחמתי שדע שלמים
 גם בדרך מדבר חדל מתחיל לרחוק אחריז ואלו חפזי במדבר ארבו
 לנו. רוח אפינו משיח ד', יש שפותרים אותו על ילשיהו ויש
 שפותרים אותו על גדלי' בן אחיקם שהפקיד עליהם מלך בבל ומלחמתי
 שגל גדלי' בן אחיקם הוא אומר לפי שהוא אומר אשר אחריו בבל
 נח' בגוים ובימי ילשיהו לא גלו עדיין שבט יהודה ובימיחן. שישי
 ושמחי בת אדום, כחדם שחלחל לחבירו שפסה שום עבירה ולאחר
 לו עשה כל עבירות שיבואו לידך ודע כי על כל אלה יבואך אלמים
 במשפט ואף ראה הגבול לחדום שחמח במפלחן של ישראל אחר
 לה שיש ושמחי בת אדום את שחמח עבשו אך דע לך שגם עליך
 יעבור כום כמו שעבר על ישראל ותשכחי ותחית ותחית ותחית כל
 הכום עד שחמרי כל הכום, חוי להם לאחיות העולם שעדיין לא
 טעמו כום החרעלה ועחידין לשחמח עדיין ואשריהן לישראל שכבר
 שחו מיד ל' את כום החרעלה לא יסיפו לשחמח עוד כה"ל חם
 שונך בת ציון לא יוסיף להגלותך פקד עונך בת אדום גלה על
 חטאתיך בדבר שהי' חססה עד עבשו ועבשו הוא מתחיל לגלותו
 מפל לומר גלה. על חטאתיך כשם שאמר יעלי וגלחיה הארץ את
 דמיה ולא חססה עוד על הרוגי':

פרשת ה'

זכור ד' בזה הי' לנו חיינו בבספ שחינו, לא חלחמתי מימי
 חלחמתי חלחל חפזי חיינו בבספ שחינו. עצינו במחיר יבואו, לא
 שנים של חלחמתי חלחל חפזי חיינו. יגענו לא הונח לנו, מימי

ג' ויפשיחני, הבקיעני כעין של וחבקע העיר:
הביא בכליותי בני אשפתו, אלו האלים שבחוד האשפה. אלו
הם דאגות הגלות ומאוקות העמים וכן הוא אומר הייתי שחוק לכל
העמים:

ויגרם, לשון גרסה נפשי לתאבה והוא לשון שבור כלומר אומר
חוד השחברה נפשי לתאבה על השם. הבסישני באפר, העביעני
בחוד האפר. הכפישני אץ לו דמיון במקרא והוא לשון חלמוד:
חתן להם מגנת לב, טירוף הדעת והוא לשון יין חמניא,
תאלתך, תגורת אלה ישמע וכן תאבה מן אנה לידו, מתאבה לי,
תאלתך כל האלות שאמרת ושכתבת בחורתך:

ד' איבה יועם ודב, כלומר איבה יחשיך האב הוא מי אבני
ירשלים שהיו דומין לזהב ומחוד האב הכשיך ודומה לו אחרים לא
עממיהו. ישנא הבחם הטוב, שהיה גופם דומה לאבנים טובות
ומרגליות ושונה מראיתם. חשתפכנה אבני קדש, אלו דמי
האדירים שבשראל שהיו דומין לאבני קדש ושחפסו ברזל כל חומתם:
וכו נזיריה משלג, כלומר שריה היו מתחרים משאר העם
בעשרם ובהמונם נקראו חיריה וכן הוא אומר ביחזקאל מסירך
וטפסריך (נחום ג' י"ז):

חשך משחור תארים, יחזקאל מן השחור שבו משחירין את
העורח:

ז' צעדינו, שמו ארחותינו כמו ושמו דרכיהם מתרגמ' וילדין
אחשבהן:

ח' עורינו, זה עור שעל בשרים בחגור נכמרו, כאלו שרץ
בחמר כמו שאז"ל בחלמוד בושלא כומרא. מפני ולעפות רעב, שרץ
עוריו מפני הרעב. נכמרו בלעז ארפרו כל דבר שרץ בלש נקוד,
בושלא כומרא על שם שמתקבלים החלני' לכלי אחר שיחבשלו והם נקראי':

שיגענו אין אומות העולם ממימים אוחן למ אלא באין ומטלין ממש.
 מצרים נתנו יד, דגשות שבל"ן באה במקום נו"ן שית כמו שיאמר
 נתנו יד כלומר שנתנו להם יד שנהי' שמעין להן וכפופין להם ונתנו
 שר לעזרה. אשור לשבוע לחם, וגם לבני אשור קשרנו אסבין
 לשבוע לחם. אבותינו חטאו ואינם, כלומר אעפ"י שכבר מחו
 להם עוונותיהם סבלנו. עורנו בתנור נכמרו, נקמץ העור ועשם
 קמטין כאלו כשרץ בתנור אש, כל דבר שנמתח מתחלה ונחר ונקמץ
 עוד קרדי סמר, כמו בושלי כמרין (ברכות מ"ב) על שם שמקבלין
 אוחן לחמים המאחרין לבישול ומכניסין אוחן אל כלי אחר כדי
 שתבשלו. על זה הי' דוח לבנו על הר ציון, מניח לו כל הצרות
 המכרות למעלה שעברו עליהן ובטלן לא נאמר על זה הי' דוח לבנו
 כי אם על הר ציון ששם מלמד שקשה להם חורבן הבית מכל הצרות
 שעברו עליהם. שועלים הלכו בו, רמסו וכבשו בו פחד דשו כחם
 וחניין ( ) הולך בכן כדי עבד טהורין, וכוא שסד
 ובינו גר שום דשו בו שועלים ונאמר למחרשות. השיבנו די
 אלק ונשובה חדש ימינו בקדם.

ספ